

VAASAN TYÖVÄENYHDISTYKSEN

25-VUOTIS HISTORIIKKI

VUOSILTA 1883—1908

KERTOILI

A. K.

VAASAN TYÖVÄENYHDISTYKSEN
KUSTANNUKSELLA

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
NEW YORK

järjestöhis-
toriit

329.44/15 (480)
K

VAASAN TYÖVÄENYHDISTYKSEN

25-VUOTIS HISTORIIKKI

—
VUOSILTA 1883—1908

—
KERTOILI

A. K.

911119*

**TYÖVÄENLIIKKEEN
KIRJASTO**

VAASAN TYÖVÄENYHDISTYKSEN
KUSTANNUKSELLA

30-11-1918
HISTORIKKI

KIRJASTO
TYÖVALIOKUNNAN

Synty ja kolme ensimmäistä vuotta.

Samana vuotena kuin kansainvälisen työväenliikkeen luoja Karl Marx kuoli, syntyivät Suomen ensimmäiset työväenyhdistykset Helsinkiin ja Vaasaan. Ensimmäiset suuremmat voittonsa voittanut, Saksan valtiopäivien äskeisinä vuosina kahleisiin kytkemä työväenliike ei ollut kuitenkaan saanut täällä jalansijaa. Niinkuin tiedämme, kului vielä kolmatta vuosikymmentä, ennekuin sen siemenet tänne valmistettuun maahan runsaammin määrin ¹ osuivat, osuivat ja hyvin orastivat. Aikaisimmat työväenjärjestömme ovat saaneet syntyssyynsä toisaalta, ja ainakin mitä tulee kerrotta-vaamme yhdistykseen, (Helsingin työväenyhdistyksen synnystä ks. Edv. Valppaan kirjoitusta »Torpista kivitaloon».) kotoisesta maaperästä.

¹ Sosialidemokratiaa oli maassamme kyllä jo etupäässä Helsingissä, suupuhehin koetettu levittää 90-luvun alkupuolellakin. (Ks. *E. Salinin* kirjoitusta »Kuinka punaisiksi tultiin», Sosialistisen aikakauslehden huhtikuun numerossa 1907.)

V. 1863 Aleksanteri II:n antaman kieliasetuksen, mikä asetti maassamme suomenkielen samantaiseen oikeuksiin ruotsin kielen kanssa, piti tulla täyteen voimaansa 1884 vuoden alussa. Sen herättämä toivo virkistyi jo vuosikausia ennemmin suomalaista rahvasta, etenkin niillä seuduin, missä tämä oli tekemisissä sekä ruotsinkielisten herrain että ruotsinkielisen kansanaineksen kanssa. Niinpä Vaasan vähälukuiset suomalaisetkin ikävöiden odottivat 1884 vuoden alkua tullakseen toki jossain suhteessa parempiosaisten »hurrien» kanssa samoista oikeuksista osallisiksi. Ja odottaessa he toimivatkin, — valmistautuivat tulevan ajan varalle. Jo syksyllä 1877 alkoi Vaasassa suomalainen kansakoulu, 1879 saivat suomalaiset omakielisen sanomalehden, (»Vaasan sanomat») pari vuotta myöhemmin toisenkin »Vaasan lehti». (»Vaasan sanomat» kuoli kohta »Vaasan lehden» ilmestyttyä.) 1881 perustettiin Vaasan suomalainen yksityislyseo. 1882 keväällä perustettiin »Vaasan suomenmielisten seura, ja samasta vaikuttimesta sai seuraavana vuotena alkunsa kerrottavammekin yhdistys.

»Vaasan suomenmielisten seura», jolla ei ollut »kirjoitettuja sääntöjä», otti jäsenikseen sanomalehtien mukaan »kaikkia hyvämaineisia kunnon kansalaisia», koettipa erityisesti maalaisisäntiä ja emäntiä saada itseensä liittymään, mutta pysyi kuitenkin Vaasan harvojen suomen-

mielisten, ei aina kielisten, herrasperheiden seurustelujärjestönä. Työväki ei siellä kotiutunut. Silloin päätti Kauhavalta kotoisin oleva, äsken Vaasaan muuttanut kaivertaja, Suomen ensimmäisen nuorisoseuran perustaja, Matti Sippola perustaa yhdistyksen Vaasan runsaslukuisempaa suomalaista työväestöä varten. Itse hän kertoo tästä päätöksestään ja yhdistyksen perustamisesta »Suupohjan Työmieheissä»¹ seuraavasti: »Uutta ja vaan uutta! No, mitä erinomaista nyt onkaan? Eipä juuri niinkään erinomaista, mutta onhan tuo kumminkin uutta. Ensimmäinen on se, että täällä alkaa suomalaisten itsensä-tunto ja kansallishenki hiukan kohota tuosta alhaisesta sortotilastaan, ja tahtoo se nyt näyttää maailmalle, että täälläkin löytyy suomalaisia, jota ei luultukaan. Sillä eihän täällä ole tähän asti ollut suomalaisuudella niin mitään merkitystä muissa tapauksissa paitsi yhteisissä maksuissa. Niissähän on suomalainenkin väestö pysynyt tuoreessa muistossa — ei yhtään ole unohdettu. Mutta onko suomalaisella väestöllä ollut noita maksuja vastaavia etuja? Niin, kukapa heistä on lukua pitänyt. Onhan silloin tällöin armossa sallittu suomenkielinen jumalanpalvelus; poliisin tarkka silmä on myös armollisesti valvonut noiden kurjain

¹ Ks. »Suupohjan Työmiehen« joulukuun 13 p:nä ilmestyneessä näytenumerossa olevaa »Mikin« kirjoitusta.

hylyläisten parasta, suoden huoneen lämmintä (?) ja yömajaa kaupungin huoneen alakerrassa!

Noin pari viikkoa sitte yhtyivät kaksi käsi-työläistä keskustelemaan Vaasan suomalaisen väestön tilan parantamisesta. Siitäpä seurauksena olikin, että he löivät kättä luvaten kumpikin uhrata viimeiset voimansa ja kykynsä asian hyväksi ja niin lähdettiin kuulustelemaan miesten mieliä.» Siinä oli Vaasan työväenyhdistyksen alku.

Näistä riveistä käy kyllin selväksi, mitä var-ten yhdistyksen syntysanojen lausuja on tahto-nut yhdistyksen perustaa. Sama tarkoitus ilme-nee yhdistyksen ensimmäisten vuosien toiminnassa ja vuosikertomuksissa selvästi.

Sippola ilmoitti aikeensa ensimmäiseksi poliisi-konstaapeli K. Lundqvistille ¹ ja nämä molemmat menivät viinanpuhdistuslaitoksen omistajan Vilho Pasin luo. Tämä oli kotoisin Hämeestä, ruotsia taitamaton ja siksi innokas suomalaisuuden kan-nattaja; hän yhtyi heti esitetyn asian kannattajiin. Hänen huoneustossaan pidettiin sitte *joulukuun 2 p. 1883* perustava kokous. Kolme ensimmäistä hommaajaa olivat tähän tilaisuuteen saaneet myös tehtailija Vilho Luménin, ompelija Jaakko Ahosen,

¹ K. Lundqvist, tätänykyä Lehtokanto, oli sittemmin pari vuotta „Suupohjan Työmiehen“ toimittajana, sen jäl-keen toimi hän Vaasan lääninhallituksessa, nyt on hän Helsingin kaupungin etsivän osaston v. t. notaariona.

realikoulun vartijan Juno Myntin, maakonttorin kirjurin J. Silfverbergin, tehtaantyömies M. Koskisen, pika-ajuri J. Järvisen, työmies R. Martosen, ja kivenveistäjä Juho Myntin. Kaikkien läsnäolijain mielestä oli ennemminmainittua tarkoitusta varten seura perustettava ja pitemmittä keskusteluita valittiin kolmihenkinen toimikunta laatimaan sille sääntöjä. Nimekseen sai tulokas „*Vaasan Suomalainen työväenyhdistys*“, sen kun piti etupäässä työväen yhdistäjäksi muodostua.¹ Viikon päästä olivat Matti Sippola, K. Lundqvist ja Jaakko Ahonen saaneetkin sääntöehdotuksen valmiiksi, ja pienemmillä muutoksilla sen silloin hyväksyi 23-henkinen kokous. Kokouksen-osanottajien, ja siis myös sääntöjen hyväksyjien joukossa oli myös puolenkymmentä lähipitäjien isäntää. Tämä, samoin kuin eräs myöhemmin tehty päätös: asettaa yhdistykselle maaseudulle »asiamiehiä», viittaa siihen, että yhdistys aikoi levittää toimintaansa laajemmallekin. Nähtävästi on sitä siihen johdattanut »Vaasan suomenmielisten seura», joka, niinkuin jo mainitsimme, koetti erityisesti saada maalaisisäntiä jäsenyyteensä. Maaseutulaisten kaupunkiin sitominen seurasiteillä ei kuitenkaan onnistunut, ei suomenmielisten seuralle eikä työväenyhdistyksellekään.

¹ Helsingin työväenyhdistys on perustettu maaliskuussa 1883.

Helmikuun 28 p:nä 1884 vahvisti senaatti »erään» Matti Sippolan, toimittaja K. Lundqvistin y. m. pyynnöstä yhdistyksen säännöt. Säännöissä sanotaan yhdistyksen tarkoituksena olevan „henkisen ja aineellisen vaurastumisen edistämisen kansassa, hyödyllisen kirjallisuuden hankkimisen ja levittämisen, sekä raakain tapain poistamisen“. Suomalaisuuden levittämisestä ei virketä mitään, mutta se on aikaan ja ajan virkakuntiin, sääntöjä vahvistavaan senaattiinkin katsoen hyvin luonnollista. Tätäkään ohjelmansa kohtaa ei työväen-yhdistys ensi vuosinaan unohtanut, päinvastoin oli se, niinkuin jo mainitsimme, päiväjärjestyksessä useammin kuin muut.

Laajoihin piireihin ei innostus eikä yhdistymishalu ollut Vaasassa kuitenkaan levinnyt. Talvenselkä meni, ettei yritettykään saada yhdistystä toimintaan ja kun toukokuun 3 p:nä toimitettiin ensimmäinen jäsenkirjoitus, liittyi yhdistykseen vain 16 jäsentä.¹ Näin vähäinen joukko ei katsonut voivansa valita johtokuntaakaan, vaan

¹ Luettelemme tässä yhdistyksen ensimmäiset jäsenet ompelija J. Ahonen, kauppias J. Hellanen, nahkuri A. Helenius, kirjuri T. Hakanen, tehtaantyömies Ville Haapala, kirjailija K. Kahma, talonomistaja K. Kangasluoma, kauppa-asioitsija Martti Lundén, toimittaja K. A. Lundqvist, seppämestari S. V. Lundén, tehtailija Ville Lumén, tehtailija V. Pasi, kaivertaja Matti Sippola († 1908), räätäli Matti Yliaho, konetaituri J. Åchman ja leipuri Jaakko Ek.

lykkäsi sen vaalin seuraavaan sunnuntaihin. Viikon varrella olikin seurakunta lisääntynyt parillakymmenellä ja nyt voitiin jo valita virkailijat.¹

Mutta hankalaa oli yhä edelleenkin alku. Ensimmäisen vuoden kuluessa liittyi yhdistykseen ainoastaan 57 miestä ja 17 naista, *käsityöläismestareita perheineen, vanhempia kisällejä, kauppa-apulaisia ja jokunen suoranainen työmieskin*. Jäsen-ten vähyys vaikeutti toimintaa ja teki käytännöllisten päätösten kantavuuden kovin rajoitetuksi. Periaatteellisista kysymyksistä ei taasen osattu puhua. Siksi hajosikin yhdistyksen ensimmäisinä vuosina moni kokous, kun ei ollut mitään keskusteltavaa. Tällainen »ohjelma» kyllästytti innokkaimpiakin ajan pitkään, eikä luonnollisestikaan lisännyt kokouksissa-kävijöitä. Ja tätä tautia posi-
yhdistys kauan.

Ensi töikseen ryhdyttiin hankkimaan käyttö-varoja arpajaisilla. Tämä yritys onnistuikin hyvin. Kielitaistelu oli nyt ankarimmillaan ja moni vaasalaisista suomenmielisistä herroista, — hyvin monta ei niitä, ollutkaan — joka ei katsonut arvolleen sopivaksi olla käsityöläisten ja »valtaajain» yhdistyksen jäsenenä, antoi »suomalaisuuden hyväksi» satasen. Ensimmäiset arpajaiset tuottivat pariin tuhanteen markkaan. Arpajaisista saamallaan rahoilla osti yhdistys huonekaluja,

¹ Ks. kirjan lopussa olevaa virkailijain luetteloa.

perusti 100 markkaa maksavan kirjaston ja tilasi lukusaliinsa toistakymmentä sanomalehteä, osa rahoista meni sihteerin ja laulunjohtajan palkkoihin ja osansa vei huoneuston vuokrakin; yhdistyksellä oli nim. kesäkuusta alkaen 1884 ollut oma huoneustonsa seppävaltaaja Lundénin talossa, siihen asti oli kokouksia pidetty enimmäkseen tehtailija Pasin huoneustossa.

Tähän supistuikin yhdistyksen ensimmäisen vuoden näkyväinen toiminta. Keskusteltiin kyllä kauppaosakeyhtiön perustamisesta ja miten saataisiin Vaasassa useammin suomalaisia jumalanpalveluksia, mutta käytännöllisiä, näkyviä tuloksia ei niistä saatu. Yhdistys päätti kyllä vielä hankkia jäsenilleen helppotajuisia luentoja, mutta siitäkään hommasta ei ensimmäisenä vuotena tullut mitään.

Jo ensimmäisen toimintavuoden aikana yhdistyksen toimihenkilöiden kesken syntyi erimielisyyksiä, mitkä vielä vuoden lopulla kehittyivät niin pitkälle, että toimikunta erotti keskuudestaan ykdistyksen varsinaisen perustajan Matti Sippolan. Mahdotonta on nyt enää saada täyttää selvää erimielisyyksien syistä. (Sippola erotettiin toimikunnasta muka siksi, että oli jättänyt rahastonhoitajalle tilittämättä jäsenmaksuksi saamansa kaksimarkkasen.) Mutta »Suupohjan Työmiehen» kirjoituksista näyttää Sippola olleen siksi radi-

kaalisempi, ettei voinut sopeutua toisiin. Hänen kirjoituksissaan tapaamme kohtia, joita voisi luulla sosialistin kirjoittamiksi. Hän ei taistellut vain ruotsalaisuutta vastaan, mutta yleensä virkavaltaa vastaan, vaikkakin nämä käsitteet olivat Pohjanmaalla suomalaisen rahvaanmiehen hyvin vaikeat erottaa. Häntä lähimpänä radikaalisuudessa lienevät olleet Lundqvist ja kirjuri K. Kahma.

Yhdistyksen »valtaaja»jäsenet, jotka olivat johtokunnassa enemmistönä, näkyvät tahtoneen tehdä kaikki asiat oman päänsä mukaan. Mainitsimme jo, miten johtokunta omavaltaisesti erotti keskuudestaan yhdistyksen johtokuntaan valitseman Sippolan kovin mitättömästä syystä. Toisen kerran oli, esimerkin vuoksi mainittakoon, johtokunta ehdottanut yhdistyksen vuosijuhlapaikaksi jotain hotellia. Yhdistys katsoi kumminkin paremmaksi juhlia huoneustossaan ja teki asiasta päätöksen. Tämän päätöksen »purki» johtokunta, ja vuosijuhla vietettiin kuin vietettiinkin kapakassa. Moinen johtokunnan menettely ei luonnollisestikaan tyydyttänyt yhdistystä. Kun Sippolan sijaan oli valittava jäsen johtokuntaan, ei siitä »turhanpäiväisen rähinän tähden» tullut ensimmäisessä kokouksessa mitään. Murinatta ei liene mennyt vuosikokouksen paikkaa koskeva johtokunnan päätöskään. Mutta yhtä kaikki valittiin vuoden vaihteessa entinen johtokunta seuraavaksikin vuodeksi. Heillä oli useimmilla

paksut kukkarot¹ ja he olivat mestareita, joita ei sällien käynyt vastustaminen. Valitut olivat kuitenkin mainitsemistamme vastusteluista niin loukkaantuneet, kenties myös yhdistyksen nimelisen äänenkannattajan »Suupohjan Työmiehen» esiytymisestä suuttuneet, ettei heistä ottanut luottamustointia vastaan kuin pari. Valittiin uusi johtokunta, mutta ei silläkään ollut toimintahalua. Se ei tahtonut viitsiä kokoutua, ja helmikuun alussa oli sille, samoin kuin yhdistykselle, valittava jo uusi esimies. Tipotiessään näkyy olleen innostus yhdistyksestäkin, sillä mainittuun esimiehen vaaliin otti osaa vain 12 jäsentä kahdeksastakymmenestä. Kesän aikana yritettiin pitää kokouksia², mutta niihin ei tullut osanottajia. Jäsenluku kohosi toisena toimintavuotena kyllä kaksinkertaiseksi, ja vuosikertomuksessa sanoo kirjuri vuoden kuluessa yhdistyksen vaikutuksen olleen paljon tehoisamman kuin ensimmäisenä vuotena, mutta pöytäkirjan pykälät osottavat toista. Arpajaisten pidosta ei tullut sinä vuotena mitään. Iltamia pidettiin kahdetkin, (toiset Vapaaehtoisen palokunnan rakennusrahaston hyväksi) mutta ne eivät tuottaneet kovin

¹ Erityisesti oli sikäläisellä yhdistyksellä kunnioitus tehtailija Pasin kukkaroa kohden, minkä nauhat kuuluvatkin avautuneen tarvittaissa.

² Tämä tapa jätettiin myöhemmin kokonaan syrjään.

runsaasti. »Suupohjan Työmies» oli suututtanut kaupungin suomenmieliset herrat, eivätkä ne olleet enää yhtä auliita antamaan kuin ennen. Kirjaston järjestykseen ja lisäykseen, lukusalin kunnossapitoon, laulajille hankittuun harmonioon, vuokriin ja virkailijoiden palkkoihin menivät sen vuoden tulot (691 mk.) kokonaan eikä entisistä säästöistäkään jäänyt kuin kolmisen sataa jäljelle. Tämä rahallinen asema vaikutti ratkaisevasti seuraavana vuotena tapahtuneeseen toiminnan muutokseen. Juoksevien ja taloudellisten asioiden ohella ei yhdistyksessä keskusteltu muusta kuin edellisenä vuotena ratkaisematta jääneestä suomalaisia jumalanpalveluksia koskevasta kysymyksestä. Nyt johti keskustelu jonkinlaisiin tuloksiin. Yhdistyksen huoneustossa ruvettiin pitämään säännöllisesti sunnuntaisin ja satunnaisesti arkisinkin »hengellisiä esitelmiä». Köyhän toiminnan sivulla ansaitsevat täyttä tunnustusta yhdistyksen näytelmäharrastukset, vaikka niidenkin tulokset jäivät kovin vähiin; vain Minna Canthin »Roinilan talossa» saatiin näyttämölle. Vuoden toimintaan kuuluvana mainittakoon vielä, että yhdistys valitsi marraskuulla kunniajäsenikseen suomalaisuuden tunnetut harrastajat, lakitieteiden kandidaatti Lauri Kivekkään ja oikeusneuvosmies J. Kr. Svanljugin.

Vuosi 1886 oli viimeinen yhdistyksen ensimmäistä toimintajaksoa. Vuoden alussa muutti se huoneustonsa Pitkänkadun 54:ään, mutta pit-

källiseksi ei tullut sen rauhallinen kulku uudessa paikassaan. Jo helmikuun alussa vaadittiin sitä luopumaan entisistä ihanteistaan ja päämääristään ja liittymään silloin syntyvään kilpailijayhdistykseen. Tämän syntyä selittääksemme on meidän luotava lyhyt silmäys vähän taaksepäin.

Mainitsimme jo, että vähää ennen Vaasan työväenyhdistyksen syntymistä perustettiin sille äänenkannattajaksi »Suupohjan Työmies», kerran viikossa ilmestynvä 5-palstainen lehti. Vaikea on sanoa, henkilökohtaiset kinastelutko, vai periaatteellinen erimielisyyskö on enemmän vaikuttanut tämän lehden syntyyn, jonka toimittajina Lundqvist, Sippola (oli ennemmin ollut »Vaasan lehden» aputoimittaja) ja myöhemmin Kahma olivat. Kumpaakin on ollut olemassa. Jo alusta asti iskivät »Vaasan lehti» ja »Suupohjan Työmies» ankarasti toistensa kimppuun purkaen aika tavalla toimittajiensa katkeroitunutta sappea, mutta ei voi kieltää, ettei »Suupohjan Työmiehen» suuntakin eronnut johonkin määrään vanhemman veljensä, »Vaasan lehden» suunnasta. Ensiksi mainittu tuntuu nim. haparoineen sitä ohjelmaa, mitä useat suomenkieliset maaseutulehdet 1885:n jälkeen rupesivat ajamaan ja minkä pää-äänenkannattajaksi 1890 syntyi »Päivälehti». Arvostelipa se osaksi, »yhtä hyvin varsinaisen työkansan kuin muidenkin äänenkannattajana», oloja työväen näkökannalta paljon jyrkemmin kuin nuor-

suomalaiset lehdet milloinkaan. Tämä viimeksi-mainittu kanta erityisesti aiheutti sen, että useimmat maamme lehdet kävivät »Suupohjan Työmiehen» kimppuun.¹ Kaksi vuotta se kuitenkin pysyi pystyssä ja näkyy sitä tilatun monin paikoin Pohjanmaalla enemmän kuin »Vaasan lehteä». Sille tuli toimituksen kesken riitaisuutta ja se nähtävästi lopetti lehden.

»Suupohjan Työmiehen» kaaduttua kaatuivat myös Vaasan työväenyhdistyksen ensimmäiset perustajat. Matti Sippolan oli yhdistys jo ennemmin erottanut keskuudestaan, nyt erosi siitä Lundqvistkin. Uusia miehiä ja uusia mieliä tuli yhdistykseen. Viimeksi mainittujen synnyttäjänä

¹ Erityisesti tuimistuivat muut lehdet „Suupohjan Työmiehelle“ kahdesta uutisesta. Toisesta näissä kerrottiin erään Espanjan ministerin varastaneen suuremman rahasumman ja kysyttiin uutisen lopulla, olemmekohan me vapaita tuollaisista varkaista? Toinen uutinen kertoi erään harvinaisen virkavaltaisen teon. Erään tytön oli kihlakunnanoikeus tuominnut raipparangaistukseen. Tyttö oli valittanut hovioikeuteen, mikä muutti rangaistuksen vesileipävankeudeksi. Tämän kärsikin tyttö ja tuli uuden vuoden edellä kotipitäjäänsä Härmään. Täällä otatti hänet nimismies kiinni ja kaikista vastaväitteistä ja selityksistä huolimatta pani kihlakunnan oikeuden päätöksen täytäntöön. Kerrottuaan tämän uutisen, sen kirjoittaja, joka muuten pani koko teon ruotsalaisten kiukun laskuun, sanoi, olisikohan ihme, jos kansa nousisi tällaisia virkamiehiä vastaan. Tämä oli muiden lehtien mielestä mukavallista esivaltaa vastaan.

oli eritoten toinen paikkakunnan ruotsalaisista sanomalehdistä, »Vasa Tidning». Jo 1884, sen jälkeen kuin Vaasan suomalainen työväenyhdistys sai sääntönsä vahvistetuksi, lausui mainittu lehti toivomuksen, jotta ruotsalainen työväkikin muodostaisi yhdistyksen. Seuraavana vuotena saman lehden toimitus Helsingin työväenyhdistyksen toiminnasta innostuneena kirjoitti useampia artikkeleita samasta aineesta ja vähän myöhemmin toisti edellisenä vuotena lausumansa toivomuksen ruotsalaisen työväenyhdistyksen tarpeellisuudesta. Nämä kehoitukset synnyttivätkin vastakaikua, ja ennen pitkää muodostui hommaa eteenpäin viemään toimikunta.¹ Tälle johtui kohta mieleen rohkea tuuma: yhdistää Suomalainen työväenyhdistys perustettavaan yhdistykseen. Tähän ajatukseen johti Helsingin työväenyhdistyksestä saatu kaava, kenties myös katkeruus yhdistyksen tähänastiseen johtoon. Vanhan yhdistyksen jäsenet eivät ensiksi olleet taipuvia ennenmainittuun ehdotukseen, mutta asianhaarat muuttivat mielet. Niinkuin jo olemme maininneet, kului hyvään kuntoon saatu rahasto edellisen vuoden kuluessa melkein loppuun, eikä tiedetty, millä juoksevia menoja tulevaisuudessa suoritettaisiin. Jos yhdistys olisi suomalais-ruot-

¹ Siihen kuului m. m. silloisen suomenmielisen »Vaasan lehden» toimittaja.

salainen, saataisiin ruotsalaiselta valtuustolta kannatusta. Niin ajateltiin, ja tämä taloudellinen tekijä tuli ratkaisevaksi, tuli vielä painavammaksi, kun jyrkemmät aatteet miehet, vanhan yhdistyksen perustajat olivat yhdistyksestä poissa ja yhdistyksen johto oli nuoremmissa käsissä. Selitettiin, ettei muka 1884 voimaan tulleen kieliasetuksen tähden enää kielikysymystä olisi, »sillä suomalaiset eivät enää kammoksu ruotsalaisia, eikä liioin semmoista suhdetta saata olla olemassa päinvastoinkaan»¹.

Vuosi 1886 toimitettiin kuitenkin vielä loppuun asti entisellä tavalla. Sen merkkitapauksiin kuuluu soittokunnan hommaaminen. Yhdistykseen nim. liittyi muutamilla välipuheilla edellisenä vuotena muodostunut Rautatieläisten torvisoittokunta². Vuoden kuluessa pidettiin myös arpajaiset ja juhannusjuhla Klemetsössä, missä yhdistyksen jäsenet, miehet markalla 50 pennillä ja naiset markalla, saivat »vapaasti nauttia» »kahvia, totia» ja voileipäpöydän antimia »oluen kanssa», niinkuin näissä juhlissa näihin aikoihin oli tavallista.

¹ 1886 v:n vuosikertomuksesta.

² Seuraavana vuotena osti yhdistys soittokunnalta tämän torvet 1,049 markalla 25 p:llä.

Ruotsalais-suomalainen ajanjakso.

1887—1897.

Tähän asti oli Vaasan suomalainen työväenyhdistys nähtävästi toiminut, niinkuin jo alussa mainitsimme, kotoisista vaikuttimista, saamatta suoranaisesti tahi välillisesti yllykettä omia oloja etempää. Nyt tapahtui muutos. Otettiin esimerkiksi Helsingin työväenyhdistys (joka taasen haki esikuvia Tanskasta ja sitäkin tuonnempaa). Sen säännöt otettiin käytäntöön, tehden asiallisia muutoksia vain jäsenmaksuihin, sen antamia ohjeita seurattiin aina siihen asti kuin Työväenvaltuusto muodostettiin työväenyhdistysten asioita ohjaamaan.

Vaasan uuden työväenyhdistyksen tarkoituksiksi tuli »olla yhdyssiteenä Vaasan ammattilaisten kesken, edistääksensä heidän parastaan sekä henkisessä että aineellisessa suhteessa», ja sen tehtävänä oli

1) perustaa lukusali, jossa yhdistyksen jäsenillä on tilaisuus hankkia tietoa ammattikirjallisuudesta, keinopiirustuksesta, aikakauskirjoista

y. m., mikä voipi kartuttaa heidän sekä ammatilista että yleistä sivistystänsä;

2) niin pian kun yhdistyksen varat kannattavat, toimeenpanna luentoja työvälle hyödyllisistä tietoaaineista;

3) lyhempään esitelmän toimeenpanemisella sekä sivistyttävään ja jalostuttavaan huvien pitämisellä, soitannon, laulun, laususkelun y. m. kanssa valmistaa yhdistyksen jäsenille virkistyttävää ajanviettoa joutohetkinä;

4) tehokkaasti edistää säästö- eläke-, sairas- ja hautaus-kassain hankkimista, sekä muita yrityksiä, jotka saattavat olla omiansa vaurastuttamaan työvään toimeentuloa;

5) ilmoituksilla sanomalehdissä ja tiedoksi-panoilla yhdistyksen huoneissa välittää paikkaa työntekijöille ja apulaisten hankintaa työntekijöille; sekä

6) mahdollisuutta myöten perustaa rahasto oman huoneuston hankkimista varten yhdistykselle. (2 §.)

Yhdistykseen pääsyä rajoitettiin uusilla säännöillä tuntuvasti. Jäseniksi pääsivät kaikki ammatin- ja tehdasliikkeen harjoittajat, käsityöläiset ja tehtaan työväki, niin mies- kuin naispuoliset, jotka yhdistyksen johtokunta on hyväksynyt siihen pääsemään. (3 §.)

Muut henkilöt voivat päästä jäseniksi vain järjestysvaliokunnan tahi juhlatomikunnan esi-

tyksestä.¹ Työväenyhdistyksen tehtäväksi tuli nyt itse asiassa *työnantajain ja työntekijäin kesken hyvän välin säilyttäminen*. Tästä tehtävästä lausui Helsingin työväenyhdistyksen ensimmäinen puheenjohtaja, tehtailija Wright yhdistyksensä vuosijuhlassa 1884 pitämässään puheessa m. m. seuraavaa: »Työnantajat ja tvöntekijät meillä Suomessa ymmärtävät toisiaan vielä paremmin kuin monessa muussa maassa ja molempain velvollisuus on työskennellä tämän hyvän välin pysyttämiseksi.²

Yhteistoiminnan yhdistyksissä luultiin olevan tässä suhteessa tepsivän tekijän. Ja etteivät syrjäiset pääsisi sotkemaan asioita, oli olemassa jo mainitsemamme määräys jäsenyyteen pääsystä sekä pykälä, minkä mukaan piti yhdistyksen johtokunnassa olla kaksi kolmasosaa jäsenistä työmiehiä, ammatin tahi tehdasliikkeen harjoittajia.³

¹ Olemme kuulleet, ettei näiden sääntöjen voimassaoloaikana otettu esim. yhdistykseen erästä palvelijatarta. 1890 vuoden jäsenluettelo — ensimmäinen käytettävänäamme oleva — viittaa siihen, ettei sen ammatin harjoittajista huolitettu kenestäkään.

² Otettu 1885 v:n „Vasa Tidningin“ 120 n:osta.

³ Helsingin työväenyhdistyksen johtokunta rajoitti mainittujen henkilöiden luvun puoleen. Vaasan työväenyhdistyksessä ei muuten tätä pykälää noudatettu, sillä ensimmäisessä vuosikokouksessa näiden sääntöjen voimaan tultua valittiin johtokuntaan 2 sanomalehden toimittajaa, 1 valtion virkamies, 1 kirjuri, 2 työnantajaa ja 1 työnjoht.

Työnantajain ja -tekijäin välisen sovinnon säilyttämisen ohella oli Vaasan työväenyhdistyksellä toinenkin tarkoitus. Sen tuli sivistää työväkeä. »Sivistys saattaa yksityisen pitämään työtään arvossa ja siitä vuorostaan valuu jälleen arvoa työläiselle»¹, oli tarkoituksen viimeinen päämäärä.

Siinä tarkoituksessa pidettiin iltamia, joissa silloin-tällöin esitelmöitiin milloin miltäkin tiedon alalta toimeenpantiin opetuskursseja, sitä varten oli kirjasto ja lukusalikin. Juoksevien asioiden ohella keskusteltiin yleisistäkin asioista, etupäässä, varsinkin tämän ajanjakson ensi vuosina, Helsingin työväenyhdistyksen lähettämistä kysymyksistä. Tälaisiin kysymyksiin nähden oltiin kuitenkin kovin varovaisia. Työväen tuli välttää »semmoisia riitoja, jotka valtiollisissa puolueissa syntyvät päivän polttavista kysymyksistä», sanoi 1887 yhdistyksen puheenjohtaja siinä kokouksessa, missä päätettiin ensimmäisen kerran, otetaanko yleisempiä asioita yhdistyksen kokouksissa keskusteltavaksi, ja tätä ohjetta noudatettiin tarkasti ja kauan. Niinpä esim., kun »Oulun työväenseura» 1888 lähetti yhdistykselle kysymyksen, rupeaisiko tämä mainitun seuran kanssa toimimaan siihen suuntaan, »että valtiollinen ja kunnallinen äänestys-oikeus luettai-siin henkiluvun mukaan, eikä, kuten nykyinen

¹ 1887 vuosikokouksessa pidetystä puheesta.

vaalijärjestys säättää, varallisuuden perustuksella», Vaasan yhdistys ei ottanut koko asiaa käsiteläkseen, *»koska se ei ollut semmoista laatua, että yhdistys, noudattaissaan nykyisiä sääntöjään, olisi oikeutettu käsittelemään tätä kysymystä»!* Jotenkin samanlainen tulos tuli Jyväskylän työväenyhdistyksen 1889 tekemästä esityksestä korkeimman ääniluvun vähentämisestä kymmeneksi. Ei katsottu voitavan ryhtyä tehdyn ehdotuksen johdosta mihinkään toimenpiteisiin, koska Vaasassa oli 1885 päätetty pitää 5 vuotta eteenpäin 25 korkeimpana äänilukuna, eikähän tulevien aikojen varalta kannattanut toimia! Mutta vuosien kuluessa muuttuivat vähitellen mielipiteet. Etenkin sen jälkeen, kun *»Uuden Suomettaren»* alakertana ilmestynyt *»Työmies»*-lehti, kaikessa porvarillisuudessaan rupesi tekemään jonkun verran selkoa työläisten oloista ja elämästä ulkomailla, tultiin keskustelukysymyksiin nähden rohkeammiksi. Jo 1890, 1887 olleiden sääntöjen aikana ehdotti Vaasan työväenyhdistys 1891 Helsingissä pidettyyn yleiseen työväenkokoukseen keskustelukysymykseksi: *»Eikö olisi suotavaa, että yleinen äänestys järjestettäisiin siten, että 10 ääntä olisi korkein äänimäärä ja että jokaisella, joka maksaa yhden veroäyrin, olisi yksi ääni?»* Yhdistys uskalsi jo asiasta tässä muodossa keskustella. — Kovin arkoja olivat kuitenkin koko tämän erottamamme ajanjakson keskustelukysy-

mykset, eikä niissä varsinaisen työväen tilan korjaukseksi juuri monestikaan ääniä kuulunut, useamminpa lausuntoja, että työväki on juopotelunsa tähden itse suurin syyllinen kurjaan tilaansa. Syystä sentähden eräs yhdistyksen jäsen, herra Vilhonen 1898 vuoden alussa esitti toivomuksen, että »yhdistys tästälähin kohtelisi työväen kysymyksiä lauhkeammin».

Emme kuitenkaan voi väittää, ettei silloinen yhdistys omalla tavallaan, sääntöjensä pykälien ja hengen mukaisesti, koettanut työväen hyväksi toimia. Paitsi jo mainitsemiamme sivistystoimenpiteitä, pidettiin hauskoja iltamia »ruumiillisen työntekijäin virkistykseksi», koottiin, tai ainakin koetettiin koota tilastoa työväen oloista ja tilasta, ja ryhdyttiinpä 1890-luvun puolivälistä alkaen silloin tällöin suoranaisempiinkin toimenpiteisiin asiassa. Huomattavaa harrastusta etenkin näyttää yhdistys osottaneen tilastojen kokoamiseen. Se, niinkuin kaikki muutkin harrastukset oli saanut virikkeensä Helsingin työväenyhdistykseltä ja myöhemmin kiihotusta n. s. Työväen valtuustolta. Jo 1888 Helsingin työväenyhdistyksen puheenjohtaja, tehtailija V. v. Wrigt kehotti sanomalehdissä kokoamaan työväenoloista tilastoa. Tätä kehoitusta noudatti Vaasan työväenyhdistyksenkin. Se valitsi neli-miehisen tilastokomitean, minkä piti ottaa selko työpäivän pituudesta eri ammateissa ja työläisten toivomukset tässä

suhteessa. Komitea ilmoitti yhdistyksen huoneustossa ottavansa vastaan toivottuja tietoja ja saikin, tällä vaillinaisellakin tavalla, jonkinlaiset tiedot senaikuisista työpäivistä ja senaikuisista Vaasan työläisten toivomuksista. Kenties huvittaa jotakin kuulla työpäivänpituus-vaatimuksista 20 vuotta takaperin ja siksi julkaisemme ne pöytäkirjojen kätköstä.

I l m o i t t a j a t	Työpäivä tunneissa	Toivottu työpäivä tunneissa
1 viilaaja ¹	—	12
Muutama nahkureista . .	14	13
1 kultaseppä	14	13
8 kultasepäntyöläistä . . .	14	11
1 suutari	15	13
15 suutarintyöläistä . . .	15	11
24 ompelutyöläistä . . .	15	11
1 seppä	14	14
1 puuseppä	14	12
Muutamia puusepäntyöl. ¹ .	—	12
1 kivenhakkaaja	15	13
1 salvumies	14—15	13
Muutamia samoja	15	12
1 kelloseppä	13 1/2	13

¹ Ei ilmoittanut.

Niinkuin tästä näkyy, ovat tietoja antaneet työnantajat — arvattavasti silloisen yhdistyksen jäseniä — yhdellä poikkeuksella pitäneet työpäiviä, jotka vain yhdessä ammatissa rajoittuivat 13 $\frac{1}{2}$ tuntiin, liian pitkinä. Heidän mielessään oli sopiva 13-tuntinen työpäivä.¹ Työntekijöistä taasen useimmat, ja nähtävästi ne, jotka kuuluivat yhdistykseen, toivoivat 11-tuntista työpäivää. Sitäpaitsi toivoivat kultasepän- suutarin- ja ompelutyöläiset, että lauantaina ja pyhien aattoina olisi työpäivä tuntia lyhempi kuin muulloin. — Työväenyhdistyksen jäsenten keskuudessa oli jo olemassa etujen synnyttämää erimielisyyttä, työntekijät rupesivat tuntemaan asemaansa, luokkahenki alkoi herätä. — Työpäivänpituudesta ei yhdistys itsepuolestaan sanonut mitään, vaan lähetti saamansa tiedot sellaisenaan v. Wrightille, joka niitä halusi käyttää hyväkseen valtiopäivillä työväen suojeluslainsäädännöstä herättämässään kysymyksessä.

Kaksi vuotta myöhemmin pyysi Helsingin työväenyhdistyksen leipurien ammattiosasto tietoja leipurien oloista. Yhdistys valitsi taasen toimikunnan, mikä hankki tietoja, joista tärkeimmät olivat seuraavat: Leipurintyöntekijöillä on työajan keskimääräinen pituus työnantajain ilmoi-

¹ Itse asiassa 12-tuntinen, sillä luettuihin tuntimääriin sisältyi päivällistunti.

tusten mukaan 10 ja työntekijäin 10—12 tuntia vuorokaudessa, kuitenkin on se molempainkin ilmoittamisien mukaan kiireellisimpinä aikoina 12—16 tuntia ja, milloin ei mitään kiirettä ole, vähemmänkin kuin 10 tuntia;

palkat maksetaan osaksi ruuassa ja (pienemmissä liikkeissä kauppatavaroissa) majoituksissa, sekä osaksi rahassa, jota annetaan pyydettyä tahi viikon lopulla;

työstä riipuvia taudinkohtauksia ei ole luultu huomatuksi; kuitenkin lausuttiin varmasti oletettavan, että 12—16 tunnin työpäivä on kovin väsyttävä ja että ahtaat asunnot pilaantuneine ilmoineen ja muutamien paikoin vallitsevine epäpuhtauksineen ovat terveydelle vahingollisia.

Seuraavana vuotena valitsi yhdistys jo vuosikokouksessaan erityisen tilastokomitean, jonka tuli ottaa selko työväen palkoista, työpäivän pituudesta, työajasta y. m. työväkeä koskevista seikoista Vaasassa. Komitea toimi samalla tavalla kuin 1888:kin ollut: otti yhdistyksen huoneustolla vastaan ilmoituksia. Kun nämäkin lausunnot selvittävät työväen silloista ajatuskantaa, otamme niistä osia tähän.

Leipurit antoivat seuraavat tiedot: Palkka kuukaudessa on 75—100 mk. omassa ruuassa ja noin 60 mk. mestarin ruuassa. Jotka eivät ole täysin oppineita, saavat palkkaa 4—7 mk. viikossa. Oppilasten palkat ovat noin 80—120

mk. vuodessa mestarin ruuassa ja asunnossa. *Työpäivän pituus* on keskimäärin 16 tuntia 2 tunnin ruoka-ajalla. *Työhuoneiden* sanottiin kyllä olevan hyvät monin paikoin, vaan toisin paikoin parannusta kaipaavat työmiesten *asunnot* johonkin määrin. Yleinen toivomus oli leipurinammatin työntekijäin kesken, että kaikki sanotun ammatin työnantajat ryhtyisivät toimiin parantamaan työväen asuntoja, niinkuin osa jo on ruvennutkin. Leipurit toivoivat, että oppiaika pitennettäisiin vähintään neljäksi vuodeksi.

Maalareista antoi 3 työntekijää ja 1 työnantaja tietoja. He sanoivat olevan kesäisin 13-tuntisen työpäivän; vuosipalkkaa 900—700 mk. omassa ruuassa, päiväpalkkaa 4: 50—2: 50 p., talvisin 10—15 mk. viikossa. Oppilasten palkat vaihtelivat 60—100 mk:n välillä vuodessa. Palkkoihin ja työhuoneisiin olivat maalarit täysin tyytyväisiä, mutta valittivat, että maalaismaalarit aina kesäisin tulevat kaupunkiin tuhrimaan puoli-ilmaiseksi.

Kulta- ja hopeaseppäin kirjallinen lausunto on laadultaan niin poikkeava muiden ammattilaisten lausunnoista, että julkaisemme sen tässä kokonaan. He kirjoittivat;

»Palkkamme keskiarvo laskettuna tekee 75 mk. kuukaudessa, joka on jotenkin vähän, etenkin kun tehtävämme ovat ylen raskaat ja vahingolliset. Työaika on meillä 12 tuntia, siihen laske-

matta ruokatunteja, joka nykyisissä oloissa on hyvin vahingollista terveytemme ja kehittymisemme suhteen, kuolettaen ja tylsistyttäen parhaankin neron ja taipumuksen kaikkiin inhimillisiin tehtäviin, aikaansaattaa tavallisen velvollisuudenkin laiminlyömistä jokapäiväisessä elämässä, joka seikka on möyskin suurena vaikuttimena teettäjiin ja tekijäin välisiin suhteihin. Paitsi työ yksinään sitoo nämä molemmat toisiinsa, koska toimeentulo sitä vaatii. Muuten ovat he kaukana toisistaan, työ yhdistää ainoastaan ajaksi, sekä heikosti. Siis elämme vahingoksi itsellemme ja toisille; eli toisin sanoen tekijät ja teettäjät toisilleen. Toisin olisi asiat, jos ei kaikkea sitä aikaa, joka jo mainittiin, käytettäisi koneentapaiseen loppumattomaan työhön, joka kuitenkin ei tule tuntuviin teettäjän eikä tekijän kukkarossa.

Siis 10-tuntinen työpäivä ei liene vahingoksi. Mekin tavallisina kansalaisina tahtoisimme kunnostaa isäntiämme, itseämme ja isäimmemaata, aineellisella kuin myöskin henkisellä ja yhteiskunnallisella alalla.

Tilasto on sangen erilainen menojen suhteen eri henkilöillä, joista ei saada täydellistä tiliä».

Verhoilijoista antoi tietoa vain 2 mestaria. He sanoivat työpäivän olevan 11 $\frac{1}{2}$ -tuntisen, päiväpalkan 3: 50 mk., oppilaiden palkan 60—100 mk. vuodelta ynnä ruuan. Oppiaika oli 4 vuotta.

Räätäleistä, jotka jo kolme vuotta olivat muodostaneet ammattiyhdistyksen Vaasassa, kävi 2 mestaria ja 2 työntekijää tietojia antamassa. Työpäivän sanoivat ammatissaan olevan 11-tuntisen, päiväpalkan 3: 50—4 mk., kuukausipalkan 80—100 mk.

Sepillä ilmoitti 2 mestaria olevan 12 $\frac{1}{2}$ -tuntiset työpäivät, 2 mk. 50 p:n päiväpalkka; päällyöjien palkka 10—12 mk. viikossa.

Kuvaava, vaikkakin toisella tavalla kuin kulta-seppäin lausunto, oli kirvesmiesten ilmoitus Vuosikertomuksessa on siitä seuraava esitys: Kirvesmiehet sanoivat työpäivänsä pituuden olevan kesällä 11 tuntia, talvella noin 7 tuntia. Päiväpalkka kesällä keskimäärin 3 mk., talvella 1 mk. 75 p. Muuten olivat läsnäolijat tyytyväisiä asemaansa, niin hyvin työaikaan kuin palkkaankin. *Kuitenkin pitivät summatöitä siltä edullisimpina niin tekijälle kuin teettäjällekin.* He lausuivat toivomuksensa, *että paremmin kuin tähän asti ruvettaisiin antamaan summatöitä.* Maalaisia hekin sanoivat haitallisiksi ammatissaan. Lausuivat sen hartaan toivomuksensa, että työnantajat tästälähin enemmän kuin tähän asti, käyttäisivät etupäässä kaupunkilaisia töissään. He toivoivat, että teetetäisiin niin kutsutut rakennustyöt kaupunkilaisilla, niin riittäisi työ paremmin yli talven.

Yleisesti toimeentulon sanoivat he riippuvan siitä, miten itsensä hoitaa. Kun on ehdottomasti raitis, niin voi palkastaan vähän säästääkin vanhain päivän varaksi, jos vaan ajat eivät kallistu.

Toivomuksenaan lausuivat, että kaikki kirvesmiehet liittyisivät ehdottomaan raittiuteen sekä että työvantajat *maksaisivat palkan perjantaisin*, niin työmieskin voisi ostaa lauantaina torilta viikon ruokavaransa helpommalla kuin ruokapuodeista, joissa luonnollisesti aina kaikki on kalliimpaa kuin torilla. Työmieskin tarvitsee tulla tilaisuuteen hankkia itselleen tilavamman huoneiston että ei olisi niin kuin tähän asti pakotettu asumaan monta perhettä yhdessä huoneessa, joka monasti on niukanlainen yhdellekin perheelle.

Kirjaltajat ilmoittivat työpäivänsä 11-tuntiseksi ja palkkansa keskimäärin 100 mksi kuukaudelta. He valittivat työhuoneitten ahtautta ja ylityön raskautta.

Nämä puutteelliset ilmoitukset olivat selvänä todistuksena työväen heräämisestä. Kultaseppäin lausunnon tapaista ei 1888 vielä annettu. Siinä oli jo tulevaisuuteen tähtääviä pyyteitä, siinä oli myös pyyteille perusteluja. Mutta nämä lausunnot osottivat myös, että vain osa työväestä, vain muutamat ammatit, olivat heräämässä. Vaikkemme otakkaan lukuun niitä ammattilaisia, jotka eivät ole ilmoittaneet mitään oloistaan, emmekä heitä tuomitse, niin täytyy kumminkin

sanoa, etteivät esim. kirvesmiehet olleet saaneet silmiänsä tyytyväisyyden hidastuttavan vaipan ulkopuolelle. Merkille pantava on myös se, että muutaman ammatin harjoittajat kaipasivat ammattiyhdistystä.

Vielä myöhemmin oli yhdistys samanlaisissa tilastohommissa, mutta niistä ei tullut tämänkään vertaa näkyvää. Sen sijaan kehoitti yhdistys kaupungin valtuustoa toimittamaan tutkimuksen työväen asunto-oloista, minkä kehoituksen valtuusto täyttikin, antaen tehtävän kaupungin ensimmäiselle lääkärille K. Ekholmille. Hänen 1900 toimittama tutkimuksensa »*Bostadsförhållandena för de mindre bemedlade i Vasa år 1900*» valaisee nykyisiäkin Vaasan asunto-oloja jotakuinkin selvästi; ne kun eivät ole vuosikymmenessä sanottavasti muuttuneet.

Tärkeänä tehtävänä piti työväenyhdistys tällä ajanjaksolla 1890 alkamiensa opetuskurssien vuosittaista toimeenpanoa. Alkujaan annettiin näillä »oppijaksoilla» opetusta vain yhdistyksen jäsenille kahdesti viikossa 2 tuntia kerrallaan laskennossa, kauno-, oikein- ja ainekirjoituksessa yhdistyksen molemmilla kielillä. Opettajille, joina toimivat paikkakunnan kansakoulun opettajat, maksettiin markka tunnilta. Oppilaita oli 20—30 tienoilla ja maksoivat ne jokainen markan sisäänkirjoitusmaksuna. Myöhemmin ruvettiin näihin kursseihin, joita sittemmin kutsuttiin Vaasan

työväenyhdistyksen iltakouluksi, ottamaan oppilaita yhdistyksen ulkopuoleltakin, minkä johdosta oppilasluku kohosi 1897 tienoilla jo puoleentoista sataan. Kurssilaisista oli tavallisesti enemmän naisia kuin miehiä. Seitsemän ensimmäisen iltakoulu-vuoden aikana käytti yhdistys tähän tarkoitukseen 5112 markkaa. Rahoja sai se anniskeluyhtiön voittovaroista. Mutta Vaasan työväenyhdistys suunnitteli näihin aikoihin laajempaa opetustointia. Se lähetti maan muille työväenyhdistyksille kehoituksia ryhtyä vaatimaan valtion avustusta työväen opetusta varten. Omasta puolestaan lähetti Vaasan työväenyhdistys ehdotuksensa Työväen valtuuskunnalle. Sen suurempia seurauksia ei asiasta sillä kertaa kuitenkaan ollut.

Sääntöjensä 2 §:n 3:ttä kohtaa koetti yhdistys myös tarmokkaasti toteuttaa. Jo 1888 tehtiin ehdotus sairaus- ja hautausapukassan perustamisesta yhdistyksen jäsenten keskuuteen, mutta sillä kertaa ei yrityksestä tullut mitään. 1890 laafi yhdistys, haettuaan aina Tukholmasta mallit, kassalle säännöt, mitkä seuraavana vuotena kuvernööri vahvisti. Perusrahostoksi näihin kassoihin pyydettiin kaupungin valtuustolta anniskeluyhtiön voittovaroista 5000 mk. Pyyntöön ei kuitenkaan suostuttu, minkä perästä yhdistys koetti iltamilla saada rahaston alkua. Suuresti se ei kuitenkaan kohonnut. Eikä tahtonut tulla kassoihin jäse-

niäkään. 1892 vuoden lopulla oli niissä 2 jäsentä, ja sen enempää ei niihin näy tulleenkaan. 1897 oli jo nostettava kysymys, miten sairaus- ja hautausapukassan toiminta saataisiin uudelleen vireille. Mutta saamatta se jäi.

V. 1890 osotti yhdistys toiminnassaan erityistä virkeyttä. Tavallisten vuositoimiensa lisäksi koetti se parantaa Vaskiluodon radanteossa olevien työläisten asemaa hankkimalla niille sanomalehtiä, pyytämällä kaupungilta niiden hyväksi avustusta, vieläpä se pyysi valtiota rakennuttamaan näille työläisille erityiset kasarmit asunnoiksi. Pyynnöt jäivät enimmäkseen täyttämättä, mutta yhdistys puolestaan hankki sanomalehtiä ja toimitti esitelmätilaisuuksia mainituille työläisille. Tämän, enemmän vaivaa vaatineen kuin hyötyä tuottaneen yrityksen ohella askaroi yhdistys ahkerasti talopuuhissa. Jo 1888 oli yhdistyksen senaikuinen tavallinen kysymysten herättäjä, räätäli Herman Pohjonen pannut talokysymyksen vireille. Sitä ajamaan valittiin samana vuonna toimikunta, mutta rahoitta oli sen mahdoton toimittaa mitään. 1890 antoi valtuusto tavallisen tuhannen markan avustuksen asemesta 2500 mk. ja tästä summasta erotettiin 1000 markkaa rakennuksen pohjarahastoksi. Hyvä alku lisäsi toimintahalua. Yhdistys pyysi valtuustolta talonsa tontiksi aseman vieressä ollutta tyhjää talonpaikkaa. Tähän pyyntöön ei valtuusto suostunut. Mutta kielto ei

säikähdyttänyt yhdistystä. Muutaman kuukauden perästä pyysi se 10,000 mk. anniskeluyhtiön voitoista rakennusrahastoonsa. Yhtä huono oli nytkin menestys. Vaasan työväenyhdistyksen talonrakennus jäi toisiin aikoihin ja suurimmaksi osaksi toisten henkilöiden tehtäväksikin.

Suuren arvon antoi yhdistys näihin aikoihin eräälle toimenpiteelleen, mikä siitä syystä tässä mainittakoon. Vaasaan hommittiin 1890 tienoissa panttilainastoa. Yhdistys lähetti silloin kirjelmän kuvernöörille ja pyysi, ettei semmoisen laitoksen perustamiseen annettaisi lupaa. Kuvernööri suos-
tuikin pyyntöön ja Vaasa on näihin asti saanut olla ilman mainittua suurkaupungin kukkaa. — Näinä vuosina kysyttiin myös usein työväen-
yhdistyksen mielipidettä, kun valtion asettamissa komiteoissa pohdittiin työväkeä ja työnantajia koskevia kysymyksiä.

Yhdistyksen muuttuessa kaksikieliseksi, erosi siitä suurin osa entisiä jäseniä. Uusia koetettiin hankkia sijalle lähettämällä tehtaiden ja työpajojen johtajille pyyntöjä, että nämä kehottaisivat työ-
väkeään liittymään yhdistykseen. Ja erityisesti lä-
hetettiin jäsenyyteen-kutsuja huomattaville herras-
luokkaan kuuluville henkilöille. Sillä tavoin haa-
litut jäsenet kuuluivat suurimmaksi osaksi muuhun
kuin työväenluokkaan. Niinpä oli yhdistyksessä
1892: 29 neitiä, 12 puotilaista, 11 räätäliä, 11

räätilinkisäiliä, 10 rouvaa,¹ 9 kauppiasta, 8 kirjapainotaituria, 7 kelloseppää, 3 tapiseeraajaa, 4 kansakoulunopettajaa, 4 toimittajaa, 3 insinööriä, 3 ylioppilasta, 3 kultasepäntyöntekijää, 3 puuseppää, 3 kirjansitojaa, 2 tehtailijaa, 2 junankuljettajaa, 2 leipuria, 2 maalaria, 2 tarkastajaa, 2 ompelijatarta, 2 mekanikkoa, 2 lyseolaista, 1 senaatin ylim. kopisti, 1 lehtori, 1 kapteeni, 1 seppä, 1 makkarantekijä, 1 parturi, 1 värjäri, 1 työnjohtaja, 1 maakanslisti, 1 pakkamestari, 1 kirjailija, 1 pannuseppä, 1 tohtori, 1 ratamestari, 1 mylläri, 1 konttoristi, 1 valokuvaaja, 1 köyhäintalon esimies, 1 vahtimestari, 1 leikkaaja, 1 konsuli, 1 koneenasettaja, 1 ylikonstaapeli, 1 turkkuri ja 17 sellaista henkilöä, joiden arvoa tai ammatia ei ole vuosikertomukseen merkitty. Jommoinkin enemmistö kuului näistä kieleltään ja mieleltään ruotsalaisiin.

Mutta vuosien vierieessä tapahtui tässä hiljalleen muutos. Muun maailman kuulumiset, etenkin Helsingin työväen itsenäistymishommat saapuivat Vaasan työläistenkin kuuluviin. Hekin alkoivat herätä. Rupesivat, niinkuin jo olemme maininneet, tuntemaan ensiksi ammatillisen yhtymisen tarvetta ja vähitellen huomaamaan lukuisia puutteitaan. Kehittyneimmät heistä liittyivät työ-

¹ Neiti- ja rouva-nimitystä ei käytetty silloin yhtä laajassa merkityksessä kuin nyt.

väenyhdistykseen ja alkoivat siellä tuoda mielipiteitään esille. Samoihin aikoihin rupesivat ruotsalaiset herrat kyllästymään yhdistyksen hommiin. Ensin he huomasivat, ettei »sentään ollut aivan sopivaa lähteä tilaisuuksiin, missä yleisö oli niin suureksi osaksi työläisiä.» Kun sitte yhdistys katsoi sääntöjensä mukaiseksi keskustella ääniasteikon alentamisesta, vieläpä ottaa ohjelmaansa 10:n äänen asteikon, jätti heistä moni toisenkin velvollisuutensa yhdistystä kohtaan täyttämättä, ei antanut kotona kulkevalle rahojenkantajalle vuosimaksuaan. V. 1896 tämä luopuminen tuli erityisen tuntuvaaksi ja rupesi sitä kansalliskiihkoisuudessa »Vasa Nyheter» erityisesti yllyttämään. Tämä erikielisyyskinastelu johti lopulta kokonaan kielieroon. Syntyi ruotsalainenkin työväenyhdistys Vaasaan.

Ruotsalaisen herrasväen poistuessa huononi yhdistyksen taloudellinen tila, samoin kuin se oli huonontunut ensimmäisellä ajanjaksolla suomalaisten herrain kyllästyttyä yhdistyksen hommiin. Iltamat eivät tuoneet mitään, tahi kävi niinkin kuin v. 1896, jolloin iltamien menot tekivät 115 mk ja tulot 105 mk! Arpajaiset, milloin niitä saatiin toimeen, eivät myöskään suuria tuottaneet. Anniskeluyhtiön voittovaroista saatiin kyllä sievoisia summia, aina 2500:kin markkaan muutamina vuosina, mutta menot olivat myös suuret. Elettiin jotenkin komeasti. Kolmena vuotena esim. pai-

natettiin puolensataa-sivuiset toimintakertomukset, jotta muka yhdistyksen toiminta tulisi maassa yleisemmin tunnetuksi. Erityisiä painettuja kierto-kirjeitä, milloin avustuksen pyyntöä varten, mil-loin taasen kiitokseksi, lähetettiin tuontuostakin. Kaikilla niillä oli nähtävästi hyvä tarkoitus, mutta taloudellisesti huono seuraus. V. 1896 oli nim. yhdistyksen kassa tyhjänä, kuusi vuotta aikasem-min perustettu rakennusrahas-to »lainattuna», samoin kuin »sairaus- ja hautausapukassankin» rahasto, sekä sen lisäksi yhdistyksellä eri pank-keihin ja rahastonhoitajalle velkaa 1,411 mk. 41 p:ää.

Kun äsken mainitsimme *ruotsalaisten* herrain suuttuneen yhdistyksen radikaalisiin pyrkimyksiin, emme tahtoneet kiittää suomalaisia herroja emmekä yhdistystäkään. Muutamat esimerkit näyttävät, että yhdistys 1890-luvulla, vieläpä sen lopullakin oli tarkoituksissaan samalla kannalla kuin 80-luvunkin lopulla. V:n 1894 joulukuussa lähetti Helsingin työväenyhdistys vaasalaisillekin kirjeen, missä teki selkoa työväen oman sanomalehden hankkeesta ja kysyi: pitääkö yhdistys lehden aikaansaamista tarpeellisenä? Tästä keskusteltiin joulukuun 16 p. kuukausikokouksessa ja havaittiin m. m. että »paikkakunnan sanomaleh-det valvovat työväestön etuja kiitettävällä innolla», joten aiottua lehteä ei tarvita. Samalla »*epäiltiin varsinaisen ammattilehden johtavan käsitystä yksi-puoliseen kehitykseen, jonka vuoksi on edullisempi*

tilata tavallisia sanomalehtiä». Helsinkiläisten työläisten yritystä ei luonnollisestikaan katsottu voitavan kannattaa. Ja kun tämä ammatillinen lehti tuli, sekä rupesi esittämään, millaisten ja mitä varten työväenyhdistysten pitäisi olla, herätettiin Vaasan työväenyhdistyksessä kysymys: »onko työväenyhdistysten johto (semmoisena kun se on edustettuna »Työmies»-lehdessä) pois oikealta uralta, kun se on tullut moitteen alaiseksi ei ainoastaan työnantajilta, vaan koko yhteiskunnalta?» Kynsin hampain tahdottiin pysyä kiinni vanhassa ohjelmassa, mutta uusi aika teki työtään ja vei mukaansa.

Viimeinen porvarillinen ajanjakso.

Vuosi 1897 on useammassakin suhteessa merkkipuosi Vaasan työväenyhdistyksen historiassa. Silloin lopettivat ruotsalaiset käyntinsä yhteisessä yhdistyksessä, silloin laati yhdistys myös itselleen uudet säännöt, joiden nojalla voi ottaa alaisekseen ammattiosastoja. Viimeksimainittu toimenpide vasta rupesi suuremmissa määrin hankkimaan varsinaista työväkeä yhdistyksen kirjoihin, sillä ammatillisen yhtymisen tärkeyttä alettiin jo aavistaa. Yhtymisen merkitys valtiolisessa tarkoituksessa oli sitävästoin Vaasan työväenyhdistyksen jäsenille näihin aikoihin vielä ihan tuntematonta ja kuulopuheenakin herätti kauhua. Niinkuin jo olemme maininneet, eivät »Työmiehen» jyrkänpuoleiset kirjoitukset löytäneet yhdistyksen silmissä armoa enempää kuin koko »Työmies»-lehden hommakaan. Alituisessa rahapulassaan kääntyi mainittua lehteä kustantavan osakeyhtiön johtokunta useampia kertoja vaasalaisten järjestyneiden puoleen apua pyytäen, mutta sai aina kieltäviä vastauksia tai neuvoja

maltillisuuteen. Kun Helsingin työväki 1898 kohotti luokkataistelun lipun, perusti paikallisen työväenpuolueen, herätti se Vaasan työväenyhdistyksessä suuttumusta. Yhdistys pani vastalauseen siihen, että jotkut »innoittelijat» esiintyivät koko maan työväen nimessä, »tarkisti asemansa niiden tvöväen asiaa koskevien äkkinäisten liikkeiden suhteen, mitkä Etelä-Suomessa ilmenevät»¹ ja lausui »vakavan toivomuksen», että työväen asiaa olisi ajettava maltillisesti. Seuraavan vuoden maaliskuulla sai taas »Työmies»-lehti paheksumisia esiintymisestään, mutta nyt ei enää yhdistys ollut yksimielinen niitä antaessa. Ne saatiin vasta äänestyksellä ja vain yhden äänen enemmistöllä. Uskalsivatpa jo muutamat panna päätöstä vastaan vastalauseenkin. Tällöin ilmenee pöytäkirjain mukaan ensi kerran uusi suunta Vaasan työväenyhdistyksen toiminnassa. Se oli ensimmäinen uuden ajan merkki. Sen jälkeen lasketeltiin vielä vanhaa latua vuosikausia. Työväen valtuuskunnan lähettämistä kiertokirjeistä keskusteltiin vakavasti, herätettiin henkiin vanhaa »Sairaus- ja hautausapukassaa», levitettiin »kirjasia kansalaisille»,² annettiin pyyn-

¹ 1898 vuoden toimintakertomuksesta.

² J. K. Karin tarjoamaa, suomentamaansa »Erfurtin ohjelmaa» ei katsottu voitavan levittää, mutta ostettiin sitä sentään yhdistykselle 2 kpl.

nöstä lausunto (jotenkin arvosteleva) elinkeinolakia valmistelevalle komitealle ja kerättiin osotekalenterin avulla uusia jäseniä huonojen raha-asioiden vuoksi. Useamman kerran pyysi työväenpuolueen asioita johtava puoluehallinto yhdistystä puolueeseen, mutta turhaan. Liittymisen vastustajat hirvittelivät suurilla veroilla ja saivat äänestyksessä enemmistön puolelleen, joskin joskus vain yhden äänen enemmistön. Mutta uuden suunnan kannattajatkin alituisen lisäytyivät ja rupesivat äänestyksissä voittamaan. V:n 1900 alussa valitsi yhdistys jo paljon moittimansa »Työmiehen» raha-asioita parantamaan erityisen toimikunnan, hommailpa jo itselleenkin äänenkannattajaa, mikä kuitenkin paino-olojen vuoksi tyrehtyi »Aamurusko»-nimisiin näytenumeroihin.

1899:n jälkeiset vuodet lamauttivat ensialuksi heräävää yhdistyksen toimintaa ja olivat koko aikansa sille suurena esteenä. Arpajaisten pito-
han kiellettiin, iltamien toimeenpanoa vaikeutettiin rajattomasti, ja ennen kaikkea jättiläistaistelu valtiollisesta olemassaolosta työnsi luokkataistelun syrjään. Tämän huomaa katsellessa ammattiosastojen toimintaa. Vaasan työväenyhdistyksessä sattui vielä näihin aikoihin erityisiä riitaisuuksia. Yhdistyksen ensimmäisestä kokouksestaan asti uneksima kauppa-osakeyhtiö muodostui vihdoinkin lähes parikymmenvuotisen odotuksen jälkeen. Mutta se, niinkuin liikeyritykset hyvin

usein, huonon hoidon tähden joutui hunningolle ja teki vararikon. Tämän osakeyhtiön johtomiehinä oli usea yhdistyksen johtokunnan jäsen ja tavallisuuden mukaan ruvettiin näitä syyttämään — asiastako vai asiatta — jos jostakin. Sovinto-oikeus selvitti tämän riitaisuuden, mutta se ei voinut kuitenkaan olla jälkiään jättämättä yhdistyksen toimintaan.

Fiskarsin ja Pinjaisten tehtaiden isäntien toimenpiteet työväkeensä nähden olivat v. 1901 tepsivänä luokkarajojen selvittäjänä Vaasankin työläisille. Kun sinä aikana, jolloin työväelle alituisen puhuttiin tasa-arvoisuudesta ja yhtymisen merkityksestä pari aatelismiestä kieltää työväkinsä muodostamasta yhdistyksiä laillisten tarkoitustensa ajamiseksi tahi kun ne samat herrat, jotka mitä katkerimmin kirosivat venäläisen virkavallan turvissa olevaa sensuria, itse kieltävät työläisiä luke-
masta sitä lehteä, mikä on ottanut tehtäväkseen työläisten etujen valvonnan, niin tottapa työväki huomaa, että sittekin on olemassa kaksi eri luokkaa, joiden edut ja pyrkimykset kauneista sanoista huolimatta ovat erilaiset. 1902 tekivät työväenpuolueen kannattajat, etupäässä Räättälien liitto, uuden yrityksen mainittuun puolueeseen liittymisestä. Vastustajat turvautuivat yksistään hirtittelemään suurilla menoilla, jos yhdistyminen tapahtuisi sekä sillä, *että valtuusto kieltäisi avustuksensa*. Sekään ei enää tepsinyt. 22:lla äänellä

7:ää vastaan päätti yhdistys toukokuun 4 päivänä 1902 liittyä Suomen työväenpuolueeseen. Vaikuttavimpana henkilönä tämän päätöksen synnyssä oli räätälintyöntekijä J. E. Lillnix.

Työväenpuolueessa.

Tämä työväenpuolueeseen liittyminen ei tuottanut yhdistyksessä juuri tuntuvaa suunnan muutosta. Niihin päämääriin, joita Turun kokouksessa 1899 oli työväenpuolueelle merkitty oltiin Vaasassakin jo tutustuttu edustajain, sanomalehtien ja puoluehallinnon kiertokirjeiden kautta (Vaasan työväenyhdistyskin oli ahkerassa kirjeenvaihdossa puoluehallinnon kanssa, aivan samoin kuin ennen Työväen valtuuston kanssa) ja suuri osa ne oli enimmäkseen, tahtoenko vai tahottomattaan, omaksunutkin. Vanhasta suunnasta oli vähitellen huomaamatta poikettu. Eiväthän liittymisen vastustajatkaan enää esittäneet kannalleen muita perusteita kuin rahakysymyksen. Eivätkä he katsoneet tarpeelliseksi poistua yhdistyksestä, vaikka tehtiinkin tällainen pariaatteenlinen päätös. Mutta tämä toimenpide vilkastutti toimintaa. Entisessä huoneustossa alkoi jo tulla ahdasta. Keskustelut alkoivat kiinnittää huomiota. Niinpä esim. tehtaalaisten kurjista oloista keskusteltaessa innostuttiin siihen määrään, että perus-

tettiin tehtaalaisosasto (mikä muuttui myöhemmin Palosaaren työväenyhdistys »Taistoksi»). Työväki rupesi tuntemaan erinomaista kehittymisen halua. Yhdistyksen jäsenien keskuuteen perustettiin puhujaseura, näytelmäseura, lähetettiin jokuhen henkilö etelänpuolessa pidetyille puhujakursseille, hankittiin tunnettuja työväenpuolueen puhujia puhumaan, y. m. Toimintahalu lisäytyi muutenkin: toimeenpantiin kävelyretkiä, iltamia j. n. e. Yhteiskunnallisia parannuksia koetettiin saada aikaan tähän aikaan muodissa olevilla joukkoanomuksilla. Niinpä työväenyhsistys yhdessä pelastusarmeijan, Vaasan baptistiseurakunnan, kaupungin raittiusyhdistysten ja muutamain edistysseurain kanssa kokosi neljätuhatta allekirjoitusta valtuustolle osoitettuun pyyntöön olutkaupan supistamisesta. Ääniasteikon alentamista yhteen, tai jos se olisi perustuslain vastaista, kahteen, hommattiin raastuvankokouksen kautta. Samalla tahdottiin saada veroäyrin peruste neljästä sadasta markasta kahteen sataan. Työväki tahtoi uhrata ravinnoiksi riittämättömistä tuloistaankin vielä osan yhteiskunnallisiin menoihin, kunhan vain olisi päässyt pienelle osalle yhteiskunnan asioiden hoidossa. Vaasan työväenyhdistys toivoi hommissaan apua muilta kansanvaltaisilta ryhmiltä. 1902 yritti se m. m. valtuusmiesvaalissa saada äänensä kuuluville, mutta luonnollisesti epäonnistui. Muutamat raha-

porvarit kaatoivat kaksillakymmenilläviisillä äänillä satojen vähäväkisten yritykset. Tämä oli opiksi. Etelä-Suomessa oli työväki sen opin jo ennemmin saanut. Siellä puuhaili se jo uutta, jyrkempää puolueohjelmaa, joka, hyläten turhat yhteistuumat sen tai tämän valtapuolueen kanssa, köyhälistöstä itsestään, kaikkien maiden köyhälistöstä luotti avun lähtevän. Seuraavana vuotena kuin Vaasan työväenyhdistys liittyi työväenpuolueeseen sai se puoluehallinnolta keskustelunalaiseksi tämän jyrkemmän ohjelman. Helmikuun 15 päivänä piti kansankeittiön omistaja *Nestori Vallenius* (Valavaara) sen periaatteellisesta puolesta esitelmän, tietääksemme ensimmäinen esitelmä sosialidemokratiasta Vaasassa. Esitelmän johdosta syntyi pitkä keskustelu, mutta ei sillä kertaa minkäänlaista päätöstä. Huhtikuun 5 päivänä tuli asia uudelleen esille ja silloin ehdotetun ohjelman periaatteellinen puoli hyväksyttiin. Käytännöllisiä vaatimuksia myös kannatettiin ja pidettiin ne nykyään sopivana, mutta niiden katsottiin olevan sitä laatua, että niiden ajoittainen järjestäminen kuuluu puoluekokoukselle ja voidaan niitä yhdistyksen mielestä muuttaa olojen mukaan. Tämä päätös suututti muutamia vanhan kannan miehiä niin, että eräs heistä, yhdistyksen johtokunnan jäsen, erosi heti yhdistyksestä. Hänen paikkansa johtokunnassa sai uuden suunnan mies. Kun kohta sen jälkeen yhdistyksen herrasjäseniin kuuluva

kirjuri poistui paikkakunnalta, jäi yhdistys melkein kokonaan pelkkäin työmiesten käsiin. Tämä tuntui hyvin pian keskustelujen ja päätösten laadussa. Niin esim. yhdistys Forssan kokouksen edustajalle evästyksiksi lausui, että sen on äänioikeuskysymyksessä kannatettava suurlakkoa yleisen äänioikeuden perille ajamiseksi. Se oli suuri harppaus vuodesta 1888, jolloin yhdistys ei katsonut voivansa keskustella »Oulun työväen seuran» tekemästä »mies ja ääni-» ehdotuksesta.

Forssan kokouksen jälkeen kohdistui Vaasan, niinkuin muidenkin työväenyhdistysten toiminta äänioikeuskysymyksen ratkaisuun. Jaettiin Forssan äänioikeusjulkaisuja, koottiin lisäverotuksella (10 p. mies- ja 5 p. nais-jäseneltä kuukaudessa) äänioikeusrahastoa, valittiin vakituinen agitatsionikomitea y. m.

Kohta tämän perästä rupesi toiminnassa ilmenemään jonkinlaista sekaannusta ja väsähdystä. Helsinkiläiset johtajat »Työmieherineen» ja tamperelaiset »Kansan Lehtineen» lienevät siihen keskinäisillä riidoillaan osaksi vaikuttaneet, mutta on siihen nähtävästi ollut muitakin syitä. Yhdistyksen jäsenmäärä nim. kohosi näinä vuosina hyvin tuntuvasti. V. 1900 oli se noin 200:n tienoilla, 1903 kohosi se yli 500:n. Suuressa joukossa, etenkin järjestykseen ja järjestymiseen tottumattomassa joukossa on aina enemmän hämmentävää erimielisyyttä kuin itsetietoisessa

pienemmässä ryhmässä. Tuntemattomista, tahi hyvänpäivän-tutuista ei myöskään yhdistys voinut valita luottamusmiehikseen niin luotettavia henkilöitä, kuin pienemmästä ja kauemmin koossa olleesta joukosta. Ne löivät laimin velvollisuuksiaan. Masentavasti vaikutti myös valtiollisen asema. 1904:n vuoden alussa lakkautti esim. poliisimestari Leipuri- ja kondiittori-ammattiosaston. Toisetkin osastot ja yhdistykset pelkäsivät samaa kohtaloa; tulivat aroiksi, koettivat soviteluilla päästä eteenpäin. Hyvin kuvaava on tässä suhteessa kesäkuun lopulla 1904 työväenyhdistyksen antama lausunto valtion asettamalle väkijuomalakkokomitealle. Pöytäkirjassa sanotaan siitä seuraavasti: »Yhdistys päätti asettua Työväen puoluehallinnon ohjelman kannalle vaatien väkijuomain kieltolakia. Pienempien parannusten suhteen mainitussa asiassa oli yhdistys sitä mieltä, että nekin ovat tervetulleet». Ei ihmetyttäne sekään jos Vaasan työväenyhdistys piti näihin aikoihin valtuustossa työväenedustajana (ei kuitenkaan ollut työväen valitsema) vapaaherra E. v. Troilia. — Tällä sovittavalla kannalla oli yhdistys valitessaan edustajia Helsingin puoluekokoukseen päättämään valtiopäiväin osanotosta ja tällä kannalla olivat edustajatkin. He tahtoivat ottaa osaa vaaleihin valtapuolueiden kanssa, jos nämä ottavat jonkun työväenpuolue-laisen listalleen. Kuten tunnettu, päätti Helsingin

puoluekokous ottaa osaa vaaleihin ja tehdä vaali-
liiton vain siinä tapauksessa, että joku puolue
hyväksyy vaatimukseen yleisen, yhtäläisen ja
välittömän äänioikeuden porvaris- ja talonpoikais-
säätyyn. Tämä päätös herätti vaasalaisissa syvää
suuttumusta. Yhdistyksen puheenjohtaja tuo-
mitsi koko Helsingin kokouksen laittomaksi ¹,
sen päätökset epäkelvoiksi ja kehotti ottamaan
osaa vaaleihin, niinkuin sanoi itsekkin tekevänsä.
Seuraavassa kokouksessa päätti yhdistys kuitenkin
totella puoluekokousta. Haparoitiin. Niin teki
Vaasan työväenyhdistys, niin teki koko puolue
tähän aikaan. Ja jos ei olisi tullut suurta mul-
listusta, mikä loi kerrassaan uudet olot, saattoi
päämäärän yhtä askelta lähemmäksi, vaikkapa
suureksi osaksi näennäisesti, kai vielä haparoitai-
siin samaan tapaan nytkin. Mutta tuli *suurlakko*.

Suurlakko meni Vaasassa yhtä hiljaa kuin
muuallakin. Järjestyneellä työväellä oli oma komi-
teansa ja sen lisäksi ottivat sen edustajat osaa
perustuslaillisten ja työväen muodostaman n. k.
yleisen suurlakkokomitean ² töihin. Mainitut
puoluelaiset: sosialistit ja perustuslailliset eri ryh-
mineen olivat sitten koko suurlakkoajan kovin

¹ Sen kokoonkutsuminen tapahtuikin sääntöjä
sivuuttaen.

² Yleiseen suurlakkokomiteaan kuuluivat liitteissä A.
luetellut henkilöt.

yksimielisiä, jopa siihen määrään, että kun palvelijattaret tekivät lakon, sekä järjestyneen työväen että perustuslaillisten edustajat lausuivat siitä mielipahansa,¹ ja tuomitsivat sen »ajattelemattomaksi ja yleiselle valtiolliselle lakolle haitalliseksi»!

— Mutta kovin myöntyviksi olivat perustuslaillisetkin lakon vaikutuksesta tulleet. Kirjan liitteessä henkilökohtaisesti lueteltu yleinen lakkokomitea hyväksyi m. m. ensimmäisessä kokouksessaan marraskuun 1 p:nä seuraavat vaatimukset kansalaiskokoukselle esitettäväksi:

I:ksi että laillinen järjestys viipymättä palautetaan.

II:ksi että valtiopäivät heti kutsutaan kokoon maan asioita käsittelemään.

III:ksi että yleinen, yhtäläinen ja välitön vaali- ja äänioikeus myönnetään kaikille 21 vuoden ikäisille Suomen kansalaisille sukupuoleen katsomatta.

¹ Vaasassa ei ollut suurlakko niin täydellinen kuin monessa muussa paikassa. Niinpä esim. siellä olivat saunottajat aina työssä, lastattiin ja lossattiin muutama laiva, antoipa vielä lakkokomitea Bock-yhtiölle ja Pohjolan polttimolle luvan valmistaa työnalla olevat maltaansakin lakon aikana.

IV:ksi että täydellinen yhdistymis-, kokoontumis-, lausunto-, ja painovapaus säädetään.

V:ksi että väkijuomakieltolaki säädetään.

VI:ksi että lain vastainen diktatuuri-valta heti paikalla poistetaan.

VII:ksi että santarmisto heti maassamme poistetaan.

VIII:ksi että venäläiset virkamiehet viroistaan heti maassamme erotetaan.

IX:ksi että hallituksemme jäsenet ja ne maamme virkamiehet, jotka ovat menetelleet lain vastaisesti ja rikoksellisesti toimineet, saatetaan edesvastaukseen, ja että kaikki laittomasti erotetut saatetaan oikeuksiinsa.

Edellämainittuihin kohtiin oli lisätty vielä seuraava:

Tahtomme on, että nämä vaatimukset viipymättä täytetään ja kehoitamme kaikkia Suomen kansalaisia kaikilla luvallisilla keinoilla vaikuttamaan päämäärän saavuttamiseksi.

Sitäpaitsi lausumme me täyden myötätuntoisuutemme ja kiitollisuutemme Venäjän kansan uhrautuvaiselle taistelulle vapauden ja lainalaisen yhteiskuntajärjestyksen saavuttamiseksi.

Muutamaa päivää myöhemmin Tampereen suurlakkokomitealta saapuivat seuraavat sähkösnomat Vaasan työväenyhdistyksen lakkokomitealle:

»Työväki vaatii kaikkia venäläisen virkavallan kumartajia pois viroista, väliaikaista hallitusta Helsingin kansan valitsemaa, kansalliskokousta täydellä lainsäädäntövallalla, ei valtiopäiviä, täydellinen itsehallinto, kansallisvapaudet; ja

1) täydellinen lausuntovapaus, 2) täydellinen painovapaus, 3) täydellinen kokoontumisvapaus, 4) täydellinen yhdistymisvapaus, 5) kutsuttava kansalaiskokous, jonka Suomen kansa valitsee yleisellä, yhtäläisellä äänioikeudella, jonka kokouksen tulee laittaa Suomen kansalle uudet perustuslait sekä yksikamarijärjestelmäisen eduskunnan, johon jäsenet valitaan siten, että kukin 21 vuotta täyttänyt Suomen kansalainen äänestää yhdellä äänellä ja on samalla valittavaksi kelpaava, 6) kokous pitää maalle häpeänä, että bobrikowilaisjärjestelmän kumartajat edelleen viroissaan pysyvät». — Nämä kehotukset otti »Vaasan työväenyhdistys» vaatimuksikseen ja esitti sikäläisille perustuslaillisille. Ja, merkillistä kyllä, 60 Vaasan perustuslaillista kansalaista hyväksyi nämäkin vain sillä nimenomaisella edellytyksellä, ettei maamme valtioyhteyttä Venäjän kanssa järkytetä. Työväenyhdistys oli tyytyväinen perustuslaillisten lausuntoon ja hyvää väliä jatkui sosialidemokra-

tien ja perustuslaillisten kesken lakon loppuun saakka.

Mutta hyvä sopu ei kestänyt kauaa sen jälkeen. Suomettarelaisetkin näkivät sopivaksi kumartaa nousevaa aurinkoa ja tämä saattoi perustuslailliset kateelliseksi. Kun suomettarelainen senaatti myönsi 160,000 mk. Helsingin kaupungin järjestyksen ylläpitämisestä lakon aikana työvälle, vaadittiin perustuslaillisten puolelta m. m. Vaasan järjestyneitä panemaan vastalause siihen, että helsinkiläinen työläisten lakkokomitea nuo varat otti. Kun Vaasan työväenyhdistys ei vaati-
mukseen suostunut, tuli ero. Suomettarelaiset sen sijaan tekeytyivät nyt työväen ystäviksi. Paikkakunnan suomettarelaisen lehden toimittajat olivat olleet tähänkin asti työväenyhdistyksen jäsenenä; nyt he koettivat vaikutusvaltaansa. Vasta Oulun puoluekokouksen perästä, kun mainitussa kokouksessa tehdyn päätöksen nojalla nostettiin kysymys näiden jäsenien erottamisesta, he lähtivät yhdistyksestä ja sosialidemokratiasesta puolueesta.

Suurlakon jälkeinen aika oli Vaasan työväenyhdistyksellä tavattoman virkeää. Ammatillinen toiminta ja työtaisteluiden järjestely oli nyt siirtynyt kokonaan ammattiosastoille, joita oli jo kokonaista 17 ja niissä 800 jäsentä. Mutta yleisten ja etenkin valtiollisten asiain hyväksi hommasi yhdistys erittäin ahkerasti. Keskellä talven

(1905) toimeenpantiin esim. useampia mielenosotus-kulkueita ja torikokouksia äänioikeuskysymyksen johdosta sekä venäläisten vapausuhrien muistoksi, yksi ja toinen yhdistyksen jäsen alkoi käväistä maaseudulla pitämässä pieniä puheita, alettiin taas tarmokkaasti hommata omaa sanomalehteä, talon rakennuskysymys sai tuntuvaan yllykettä ja mainita pitää tämän ajan hommista myös Punasen kaartin hommakin.

Innostusta riitti kaikkiin. Talo, jota oli synnytetty lähes kaksikymmentä vuotta, jonka pohjarahasto perustettiin jo 1889, valmistui uhkeampana kuin olisi voitu ennemmin uneksiakaan. Sen hyväksi pidettiin arpajaisia, toimitettiin keräyksiä listoilla, tehtiin henkilökohtaista työtä, saatiinpa valtuustoltakin osa, ja niin kohosi vihdoin kesällä 1905 ostetulle tontille talo, joka voidaan markoissa arvioida toistasataantuhanteen. Se saatiin valmiiksi 1906 syksyllä. Vielä se ei ole viimeiseen penniin maksettu, mutta siinä on kuitenkin oma lupa, ja vuosi vuodelta siirtyy siitä aina useampi tiili työväen omaisuudeksi.

Sanomalehtihommasta tuli myös tosi. Heti suurlakon jälkeen kehotti Kauhavan työväenyhdistys vaasalaisia rupeamaan innokkaasti lehden hyväksi hommaamaan. Vaasan työväenyhdistys valitsi toimikunnan asiata ajamaan, ja puolen vuoden perästä lähetti jo oma sosialidemokraattinen lehti »Vapaa Sana» osuuskunnan kustan-

tamana näytenumeronsa maailmalle. Vuosi vuodelta on sen tilaajamäärä sitte kohonnut ja on nyt 5,000:nen paikkeilla.

Punasen kaartin toiminta oli Vaasassakin lyhytaikainen. Suurlakon mainingeista ne syntyivät ja kun ne eivät saaneet juuri pätevämpää tehtävää kuin paraatimarssien harjoittelun, lakkautettiin ne Oulun puoluekokouksen päätöksen mukaan kaikkialta ja niin Vaasastakin. Ainoana muistona Vaasan työväenyhdistyksellä on nyt Punasesta kaartistaan kolme neljä palkinto-mitalia ja torvisoittokunta. Punanen kaarti nimittäin perusti itselleen soittokunnan ja tämä jäi kaartin hajottua perinnöksi yhdistykselle,¹ joka ei pitkiä aikoja ole kärsinyt soittokunnan puutetta. Kaartin torvet sai se maksaa. Merkille kannattaa myöskin panna, että Vaasan Punaiseen kaartiin kuului suomettarelaisen lehden toimittaja.

Kun on puhe Vaasan työväenyhdistyksen toiminnasta vuoden 1905:n jälkeen, täytyy ehdottomasti antaa suuri arvo sen teatterille. Pienestä alusta, Vaasan työväenyhdistyksen näytelmäseurat ja Vaasan työväenyhdistyksen näyttelijäin toverikunnasta (jotka ennen harjoittelivat Vilho Voutilaisen johdolla) on se kohonnut *Vaasan työväenyhdistyksen Teatteriksi*, joka kykenee tyydyttämään kokolailla suurempiakin vaatimuksia, kuin

¹ Soittokunta hajosi syksyllä 1908.

mitä tavallisesti palkattomilta (vakituista palkkaa saa vain johtaja) näytelmätaiteen harrastajilta rohjetaan vaatia.

Mainitsemisen arvoinen on myös *voimistelu- ja urheiluseura „Kiisto“*, jonka pojat eivät millään alalla jättäydy Vaasan urheilijain huonoimmiksi, onpa heistä yksi ja toinen hankkinut jo tunnustusta kotikaupunkinsa ulkopuolellakin.

Vaasan työväenyhdistyksen järjestys- ja toimintatapa ovat nyt entisestään kokonaan muuttuneet. Ammatillisesta liikkeestä pitävät huolta ammattiosastot, joiden jäsenet vain erityisen sopimuksen kautta ovat työväenyhdistyksen jäseniä, kunnallisesta ja valtiollisesta liikkeestä huolehtii kunnallisjärjestö ja agitatsionin järjestäminen on aluejärjestöjen huostassa. Vain talon ja talouden hoito on varsinaisen yhdistyksen hallussa. Toiminnan laajentuminen ja monistuminen ovat tämän jaoituksen vaatineet. Uusi järjestys on ollut käytännössä vasta vuoden päivät. Sitä ennen hoiti ammattiosastojen ja yhdistyksen yhteisiä asioita n. k. keskuskomitea.

Nämä mainittuamme emme ole vielä puhuneet juuri mitään yhdistyksen viimeaikaisen toiminnan moninaisuudesta. Entisiä tavallisia työtapoja on yhä edelleenkin jatkettu. Lukusali on ollut käytännössä, kirjastoa on laajennettu (viimeksi erään nimensä salaavan henkilön 500 mk. suuruisella lahjoituksella) ja sen lainaukset ovat

lisäytyneet, iltamien pito on tullut parista kolmesta vuodessa joka viikkoiseksi, — onpa talvisin useammalla viikolla kaksi kolmekin iltamaa osastoilla ja yhdistyksellä — juttutuvassa keskustellaan pyhäisin ja keskiviikkoisin päivän kysymyksistä ja periaatteellisista asioista, lukuisat toimikunnat istuvat joka ilta, ja henkilöt, jotka eivät toimikuntiin kuulu, keskusteleivat ravintola-huoneessa. Tämä on »rauhanaikaista» elämää. Kun on taistelu käynnissä, kun ovat edessä eduskuntavaalit, silloin on touhu ja tuoksina vieläkin vilkkaampaa. Kymmenisen vuotta takaperin merkitsivät työväenyhdistyksen johtomiehet ilolla pöytäkirjoihinsa kun saivat johonkin suurempaan kokoukseensa tai juhlaansa 50 osanottajaa, nyt lasketaan osanottajain luku usein tuhansissa. Työväki on herännyt.

Lyhyen esityksemme yhdistyksen 25-vuotisesta toiminnasta voimmekin lopettaa jo tähän. Tarkoituksemme ei ole ollut antaa tyhjentäviä tietoja yhdistyksen yksityiskohtaisesta toiminnasta koko vuosisata-neljännekseltä; olemme koettaneet saada esitetyksi vain ne johtolangat, mitkä ovat milloinkin yhdistyksen työtä ohjanneet. Olemme nähneet yhdistyksen syntyneen suomalaisuuden etuvartiostoksi ruotsalaisuutta vastaan, huomanneet sen muuttuvan työnantajain muodostelemaksi sopusointupajaksi työntekijöitä varten ja vihdoin vähitellen saaneen nykyisen muotonsa. Olemme

huomanneet, että se ensimmäisillä asteillaan pysyi työväelle outona, mutta vasta viimeisessä muodossaan saavutti suosiota, ymmärrystä. — Suomessa on sanottu sosialismin olevan vain kauniin kevään synnyttämän vesioksen, joka hyvin pian kellastuu ja katoaa. Emme tahdo väittää sitä kokonaan vääräksi, liikkeeseemme lienee tullut vesioksamaisuuttakin, mutta se valinta, mitä Vaasan työväki on osottanut, kun sille on eri aikoina työväenyhdistyksen jäsenyyttä tarjottu, viittaa siihen, että sosialismin juuret ovat meilläkin paljon syvemmällä kuin minkään vesioksen, se osoittaa, ettei suuria liikkeitä aiheuteta suurilla sanoilla, jos eivät sanat perustu oleviin oloihin.

**Vaasan työväenyhdistyksen vakinaiset
virkailijat 1883—1908.**

V. 1884 *puheenjohtaja*: seppävaltaaja G. V. Lundén, varapuheenjohtaja: kauppias John Hellanen, rahastonhoitaja: tehtailija V. Pasi, kirjuri: K. A. Lindqvist sekä tilintarkastajia: A. Helenius, K. Kahma ja Matti Sippola.

V. 1885 *puheenjohtaja*: kelloseppä J. Johansson, räätälimestari E. Nelimarkka ja ratamestari K. Selin, varapuheenjohtaja: seppä M. Kuhlberg, rahastonhoitaja: tehtailija V. Lumén, kirjureita: ter vahovin hoitaja G. H. Rajander ja toimittaja K. A. Lundqvist, tilintarkastajia: junanhoitaja S. Girs, talokas Kulma ja räätälimestari E. Nelimarkka.

V. 1886 *puheenjohtaja*: ratamestari K. Selin, varapuheenjohtaja: seppämestari M. Kuhlberg, rahastonhoitaja: värjäri N. Lindström, kirjureita: K. A. Lundqvist ja käräjäkirjuri K. Kahma, tilintarkastajia: seppävaltaajia G. V. Lundén, tehtailija V. Lumén ja nahkuri A. Helenius.

V. 1887 *puheenjohtaja*: sanomalehdentoimittaja F. O. Husberg, varapuheenjohtaja: ratamestari K.

Selin, kirjuri: kärjäkirjuri K. Kahma, rahastonhoitaja: värjäri N. Lindström, tilintarkastajia: sanomalehdentoimittaja W. Sandman, seppävaltaaja G. V. Lundén, ja tervahovinhoitaja H. Rajander.

V. 1888 *puheenjohtaja*: insinööri H. E. Gummerus ja toimittaja W. Sandman, varapuheenjohtajia: toimittaja W. Sandman ja maalari D. Pettersson, rahastonhoitaja: ratamestari K. Selin, kirjastonhoitaja: kirjuri K. Kahma, kirjureita: K. Kahma ja kansakoulunopettaja A. Kronman, tilintarkastajia: pakkamestari K. Kangas ja kauppa-apulainen Englund sekä varalla kauppapalvelija Vahlstein.

V. 1889 *puheenjohtaja*: toimittaja W. Sandman, varapuheenjohtaja: räätäli K. V. Frisk, rahastonhoitaja: ratamestari K. Selin, kirjastonhoitaja: kirjuri K. Kahma, kirjureita K. Kahma ja kansakoulunopettaja G. Nordström.

V. 1890 *puheenjohtaja*: Kansakoulunopettaja A. Kronman, varapuheenjohtaja: herra H. Pohjonen, kirjureita: kärjäkirjuri K. Kahma ja kansakoulunopettaja G. Nordström, rahastonhoitaja: ratamestari K. Selin, kirjastonhoitaja: kirjuri K. Kahma.

V. 1891 *puheenjohtaja*: kansakoulunopettaja A. Kronman, rahastonhoitaja: ratamestari K. Selin, tilintarkastajia: kirjailija A. J. Nygren, kirjapainotaituri E. Holländer sekä varalla herra Köping, kirjuri: K. Kahma.

V. 1892 johtokuntaan kuuluivat: kansakoulunopettaja A. Kronman *puheenjohtajana*, sekä jäsenenä seppä O. Andersson, kauppias J. Talonen, työnjohtaja A. J. Lindberg, räätäli Herm. Pohjonen, kansak. opettaja G. Nordström, toimittaja O. Ansas ja pakkamestari Hj. Laurin.

V. 1893 *puheenjohtaja*: ratamestari K. Selin, varapuheenjohtaja: räätäli K. V. Frisk, kirjureita: kansak. opettaja G. Nordström ja pakkamestari Hj. Laurin, rahaston- ja taloudenhoitaja: räätäli K. V. Frisk, kirjastonhoitaja: neiti Aino Ahlqvist.

V. 1894 *puheenjohtaja*: toimittaja O. Ansas, varapuheenjohtaja: räätäli H. Pohjonen, kirjureita: kansak. opettaja G. Nordström ja pakkamestari Hj. Laurin, rahaston- ja taloudenhoitaja: räätäli K. V. Frisk, kirjastonhoitaja: neiti V. Öhman, tilintarkastajia: toimittaja Niilo Kivinen ja kelloseppä K. A. Ahlbäck.

V. 1895 *puheenjohtaja*: toimittaja O. Ansas, varapuheenjohtaja: räätäli H. Pohjonen, kirjureita: pakkamestari Hj. Laurin ja rouva Alma Laurin, rahaston- ja taloudenhoitaja: räätäli K. V. Frisk, kirjastonhoitaja: neiti Vendla Öhman, tilintarkastajia: kauppias J. Talonen, räätäli E. Laurén sekä varalta hra Heikkilä.

V. 1896 *puheenjohtaja*: räätäli H. Pohjonen, varapuheenjohtaja: kansak. opettaja A. Nederström, rahastonhoitaja: räätäli K. V. Frisk, kirjastonhoi-

taja: neiti V. Öhman, kirjureita: pakkamestari Hj. Laurin ja opettaja A. Kronman.

V. 1897 *puheenjohtaja*: räättäli H. Paananen, varapuheenjoht.: opettaja A. Nederström, kirjureita: opettaja A. Kronman ja pakkamestari Hj. Laurin, kirjastonhoitaja: räättäli J. E. Lillnix, tilintarkastajia: hrat A. V. Heikkilä, T. Laurell sekä varalta leipuri E. A. Piispanen.

V. 1898 *puheenjohtaja*: räättäli H. Pohjonen, varapuheenjohtaja sekä kirjuri: opettaja A. Nederström, rahaston- ja taloudenhoitaja: kultaseppä S. Koskiniemi, kirjastonhoitaja: rouva M. Boije, tilintarkastajia: kauppias A. Visén, herrat A. B. Jernström ja A. V. Heikkilä.

V. 1899 *puheenjohtaja*: kansak. opettaja A. Nederström, varapuheenjohtaja: räättäli H. Pohjonen, kirjuri: Juho Rob. Hellström, rahaston- ja taloudenhoitaja: H. Pohjonen, kantomies: räättälintyöntekijä J. E. Lillnix, tilintarkastajia: hrat A. V. Heikkilä, Hj. Räisänen ja K. Selin.

V. 1900 *puheenjohtaja*: opettaja A. Nederström, varapuheenjohtaja: räättälintyönt. J. E. Lillnix, rahastonhoitaja: kultaseppä S. Koskiniemi, kirjuri: T. J. Åmark, tilintarkastajia: A. V. Heikkilä, H. Pohjonen ja K. Selin sekä varalla O. Ansas ja A. Kronman.

V. 1901 *puheenjohtaja*: kansak. opettaja A. Nederström, varapuheenjohtaja: räättälintyönt. J. E. Lillnix, talouden- ja rahastonhoitaja: kulta-

seppä S. Koskiniemi, kirjureita ja kirjastonhoitajia: T. Åmark. H. Palman ja V. A. Savonen, tilintarkastajia: H. Pohjonen, A. Kronman ja K. Selin.

V. 1902 *puheenjohtaja*: räätälintyöntekijä J. E. Lillnix, varapuheenjohtaja; herra V. A. Savonen, rahastonhoitaja: opettaja A. Nederström, kirjuri: Arvi Sippola, kirjastonhoitajia ja kantomiehiä: H. Pollman ja I. R. Vallenius, tilintarkastajia: H. Pohjonen, K. Selin ja S. Koskiniemi.

V. 1903 *puheenjohtaja*: räätälintyönt. J. E. Lillnix, varapuheenjohtajia: opettaja Arvi Sipola ja M. Hätinén, kirjureita: op. A. Sipola, R. Kauppi ja U. Hagelberg, rahastonhoitaja: op. A. Nederström, tilintarkastajia: kultaseppä S. Koskiniemi, opettaja A. Kronman ja ratamestari K. Selin.

V. 1904 *puheenjohtaja*: räätälintyönt. J. E. Lillnix, varapuheenjohtaja: V. A. Savonen, kirjuri: J. Sjöström, rahastonhoitaja: opettaja A. Nederström, kirjastonhoitaja: suutari I. R. Vallenius, tilintarkastajia: kultaseppä S. Koskiniemi, A. A. Vaahtera ja E. Ring.

V. 1905 *puheenjohtaja*: räätälintyöntekijä J. E. Lillnix, varapuheenjohtaja: J. H. Veijola, kirjuri: J. Sjöström, rahastonhoitaja: V. A. Savonen, tilintarkastajia: op. Nederström, kultaseppä S. Koskiniemi ja op. Pihlström.

V. 1906 *puheenjohtaja*: räätälintyöntekijä J. E. Lillnix, varapuheenjohtaja: O. Mattsson, kirjuri: J. Sjöström, rahastonhoitaja: V. A. Savonen.

V. 1907 *puheenjohtaja*: O. Nurmi, varapuheenjohtaja: O. Soininen, rahastonhoitaja: K. Valavaara, sihteeri: V. Viitanen, jäseninä: J. Hellman, M. Luoto, H. Jäntti, J. Hautala, E. Terho.

1908: (Talousvaliokunta), puheenjohtaja: O. Nurmi, varapuheenjohtaja: M. Mäenpää, rahastonhoitaja: K. Valavaara, jäseniä: J. E. Pukander, H. Jäntti, E. Terho, M. Luoto, Lydia Kosunen, V. Voutilainen, E. Nuru sihteerinä.

Vaasan räätälien liitto.

Vaasan räätälien ensimmäisen yhdistyksen sanotaan saaneen alkunsa jo vuotena 1886 olleesta lakosta. Jo silloin kuuluvat Vaasan räätälintyöntekijät lakanneen työstä pienten palkkojen vuoksi, pitäen lakkokokouksiaan Gustafsborgin metsässä ja, mikä merkellisintä, saaneet räätälimestarit hyväksymään vaatimuksensa. Tämän ottivat mestarit opikseen ja rupesivat hommaamaan työläistensä keskuuteen yhdistystä, millä olisi sama tarkoitus kuin silloisella työväenyhdistykselläkin: säilyttää työnantajain ja

työntekijäin välillä sula sopu edellisten ohjatessa jälkimäisten toimintaa ja pyrkimyksiä. Siten syntyi Vaasan ompelijain ammattiyhdistys ja sai säännöilleen vahvistuksen heinäkuun 5 päivänä 1889. Yhdistys ei ollut virallisesti työväenyhdistyksen alaosastona, sillä yhdistyksellä ei ollut oikeutta sellaisia perustaa, mutta todellisuudessa se sellaista vastasi.

Työnantajain hyvät toiveet sovusta eivät kuitenkaan toteutuneet. Työntekijät eivät taipuneet yksistään tottelemaan. Jo 1891 ja sitten 1898 syntyi riitoja työnantajain ja työntekijäin kesken. Viimeksimainitut päättivät perustaa uuden yhdistyksen yksistään itselleen. Lokakuun 15 päivänä 1899 he siitä lopullisesti keskustelivat ja jo samalla liittyi siihen 30 jäsentä. Yhdistyksen piti tulla Vaasan työväenyhdistyksen alaiseksi ammattiosastoksi; sillä 1897 vuoden sääntöjen mukaan oli mainitulla yhdistyksellä oikeus sellaisia perustaa. Rääpälintyöntekijäin yritys koh-tasi kuitenkin vielä vastuksia. Työväenyhdistyksen johtokunta oli tätä nykyä mestarien ja heidän hengenheimolaistensa käsissä, eivätkä nämä hyväksyneet sääntöjä, kun ne määräisivät osaston vain työntekijäin yhdistykseksi.¹ Täytyi antaa oikeus räpäälintyönantajillekin päästä osastoon, ja

¹ Tällaisia hylkäämisiä tapahtui sitte myöhemmin useampiakin.

sitte hyväksyttiin säännöt. Monta mestaria ei kuitenkaan Vaasan räätälien liittoon liittynyt; tiesivät koettamattakin vähemmyytensä. Nyt ovat jo kaikki kirjoittautuneetkin siitä eronneet.

Uusiutumis- tai oikeammin syntymävuotenaan liittyi Vaasan räätälien liitto *Suomen räätälien työntekijäin liittoon*, mutta tämä yhteys ei kestänyt kuin vuoden.

V. 1900 liittyi liitto Suomen ammattijärjestöön ja otti käytäntöön työntekijäin väliset matkakirjat. V. 1901 on liiton toiminnasta tärkeimpänä mainittava lakon ja sulun varalle aiotun työttömyysrahaston perustaminen. Samana vuotena oli liiton kestävä 2-viikkoinen lakko, mikä päättyi työläisten eduksi.

Seuraavana vuotena olivat Vaasan räätälin-työntekijät erittäin vilkkaassa toiminnassa. Työnantajat koettivat saada Vaasassa tavaksi valmistuttaa työt työntekijäin kotona. Tämän turmiollisen yrityksen torjuivat työläiset tarmokkaasti. Tämä kinastus selvitti räätälintyöläisille luokkataistelua ja sai heidät innokkaasti puoltamaan työväenyhdistyksessä työväenpuolueeseen liittymistä. Kun muu ei auttanut, lähettivät he kokonaisena liittona yhdistykselle sanotusta asiasta kehotuksen. Se auttoi, niinkuin jo työväenyhdistyksen historiikista tiedämme.

Vv. 1903, 1904 kohdisti liitto toimintansa ammatilliseen ja raittiuskysymykseen. Raittius

onkin suuresti voittanut alaa Vaasan räätälin-työntekijäin keskuudessa.

V. 1905 ei liiton toiminnasta ole mitään erityistä mainittavaa.

V. 1906 liittyi liitto uudelleen Suomen räätälintyöntekijäin liittoon. Samana vuotena lahjoitti liitto työväenyhdistyksen rakennusrahastoon keräämänsä 104 mk ja lainasi samaan tarkoitukseen 400 mk. Vuodet 1907 ja 1908 ovat myös menneet tärkeimmittä tapauksitta.

Vaasan muurarien ammattiosasto

perustettiin heinäkuun 9 päivä 1898 ja on sen syntyminen suureksi osaksi luettava A. Saarisen, F. S. Niemisen, L. Sulkakosken, J. R. Nurmisen, V. Harjun, J. Kiikuniemen, K. Nylundin ja V. Vegeliuksen ansioksi. He siinä ensimmäisen aloitteen tekivät ja ensimmäiset kokoukset pitivät. Ensimmäisenä vuotena tuntuikin olevan muura-reissa innostusta yhtymiseen. 57 jäsentä kirjoit-tautui osastoon, melkein kaikki maksoivat koko jäsenmaksunsa ja kokouksiakin pidettiin tiheän-puoleisesti. Koetettiin saada työalalle 10-tuntista työpäivää, mutta rakennustyöläisten järjestäyty-mättömyyden tähden yritys epäonnistui. — Tämä

vastoinikäyminen ynnä seuraavan vuoden alussa huonosti päättynyt lakko lamautti osaston toimintahalun kokonaan. Koko vuotena ei ollut enää kuin 2 kokousta. Pitkältä meni vuotta 1900:kin muurareilta tappioita poteissa. Vasta toukokuun puolivälissä piti osasto 14-kuukautisen loman perästä uuden kokouksen. Toiminta ei kuitenkaan vilkastunut ennenkuin suurlakon jälkeen. Siihen astikin kyllä toimittiin, mutta kovin veltosti. Milloin maksoi 11, milloin 4 jäsentä koko vuoden jäsenmaksun, eikä jäsenenä kirjoissakaan ollut paljon.

1905 vuoden alkupuolella jo näkyi heräämisen oireita. Jäseniä tuli 40 tienoille, hommattiin työttömyysrahasto ja yritettiin saada palkkasopimuskkin tehdyksi, vaikkei siinä onnistuttu. Seuraavana vuotena kohosi jäsenluku 60:een. Nyt liittyi osasto myös Muurarien liittoon (nimellä Muurarien liiton Vaasan osasto n:o 10) jääden sen jäsenet kuitenkin eriyisen sopimuksen mukaan Vaasan työväenyhdistyksen jäseniksi.

1907 on jäsenluku pysynyt edellisen vuoden tasalla. Tänä vuotena saatiin syntymään työ-sopimus, minkä työnantajat hyväksyivät.

Kuluvana vuotena ei ole mitään merkillisempää tapahtunut.

Puuseppäin ammattiosasto

alkoi toimintansa marraskuussa 1898. Jo saman vuoden 10 päivänä oli kokoontunut parikymmentä miestä, »puuseppiä, sorvareita ja kuvanveistäjiä» perustamaan osastoa, mutta ennenkuin säännöt saatiin valmiiksi ja hyväksytyksi -- ne aiottiin ensin vahvistuttaa kuvernöörillä -- kului puolisen vuotta. Loppu ensimmäisestä vuodesta meni enemmittä hommitta, pidettiinhän kuitenkin Ernstin hotellissa ilmatat.

Toisen vuoden alussa osottaa osasto suurta eloisuutta, joskin ammatilliselle toiminnalle hiukan outoa. Se perustaa keskuuteensa puhujaseuran ja pitää useampia kirjoituskilpailuja, joihin osanotto on kuitenkin kovin laimea. Osastoa kehoitetaan yhtymään Suomen Työväenpuolueeseen, mutta se ei katso tätä tarpeelliseksi,

1900 alkavat osaston mieltä jo kiinnittää ammatilliset asiat. Se keskustelee normaalityöpäivästä ja työttömyysrahaston perustamisesta. Molemmat kysymykset tyrehtyivät keskusteluihin. Ja niiden jälkeen taasen levättiin. Helsingin puuseppäin ammattiosasto ehdotti vaasalaisille tovereilleen *puuseppäin yleisen kokouksen* paikaksi Vaasaa, mutta vaasalaiset eivät siitä huolineet vastuksikseen. Kokous pidettiin sitte Jyväskylässä, kuitenkin ilman vaasalaisten edustajaa.

Kolme seuraavaa vuotta nauttivat sitte Vaasan puusepät ammattiosaston toiminnan puolesta melkein autuaitten lepoa, vaikkakaan osasto ei ollut kuollut. 1903 alkoi heissä kuitenkin talven tultua näkyä elon merkkejä. Vaasassa oli jonkun aikaa jo työskennellyt suurenpuoleinen puunjalostustehdas, jossa säännöllisesti talven tultua vähennettiin työväen palkkoja. Vihdoinviimein rupesi tämä toimenpide synnyttämään murinaa ja tämä alkoi tulla äänekkäämmäksi v. 1903 talvella. Suurempaa eloisuutta ei tänä vuotena kuitenkaan ehtinyt syntyä. Sen herätti seuraavana vuotena jo mainitsemallamme tehtaalla sattunut rettelö. Talvisista palkka-alennuksista ruvettiin pitämään osastossa suurempaa ääntä, mikä vihdoin muodostui nöyräksi pyynnöksi, ettei palkkaa alennettaisi. Ja isännistö suostuikin tällä kerralla tuohon pyyntöön.

Täten syntynyt sopimus ei kuitenkaan kestänyt kauaa. Seuraavana talvena ei isännistö sitä enää muistanut tai ei ottanut huomionsa. Mutta vuoden kuluessa olivat puusepätkin jo oppineet uusia tapoja. He eivät enää lähettäneet nöyriä pyyntöjä vaan vaatimuksen työsopimuksen tekemisestä. Tähän ei kuitenkaan hallinto hevillä suostunut. Se antoi tulla lakon. Mutta sen täytyi kuitenkin mukautua ja työsopimus, työläisille jotenkin siedettävä, saatiin aikaan. Alimmaksi tuntipalkaksi tuli m. m. 40 p. ja tehtaan työhön

oli otettava vain järjestynyttä väkeä. Voitto oli kerrassaan loistava. Puheena olevana vuotena liittyi osasto äsken perustettuun Suomen puutyöntekijäin liittoon.

Vuosi 1906 meni jotenkin hiljaisesti. Ei ollut minkäänlaisia työselkkauksia. Työväentalon rakennukseen lahjoitti osasto 60 mk ja lainasi korotta 200 markkaa.

1907:v alussa oli taaskin virkeä toiminta, mutta sen lamautti kohta ammatin suurinta laitosta kohdannut vararikko. Vaasaan kokoontuneet puusepät hajosivat tämän johdosta kuka mihinkin. Paikkakunnalle jääneet ovat koettaneet pitää osastoa pystyssä, vaikka vaikeaa se on ollut. 1908:n alussa aiottiin jo osasto yhdistää Kirvesmiesten ammattiosastoon, mutta itsenäisenä se on vielä kuitenkin tähän asti pysynyt.

Kone-, rauta- ja metalli-ammattiosasto (Perust. 1898)

on ollut Vaasan elinvoimaisimpia osastoja. Liityttyään Metallityöläisten liittoon 1906 on se kunnialla ottanut avustuksilla osaa koko maan metallityöläisten työtaisteluihin. Ollen Vaasan varakkaimpia ammattiosastoja on se auttanut työväen yh-

teisiä hommia, m. m. 1906 lainaamalla yhdistyksen rakennusrahastoon 1,000 mk. Jäsenluku on vaihdellut 45—120.

Naisosasto, samoin kuin *Kirvesmiesten* ja *Kivityömiestenkin a. o:t* muodostuivat myös 1898. Kaikki ovat ne vielä toiminnassa, Naisosasto vilkkaanpuolisessa.

Tehtaiden eri töiden tekijät ovat myös muodostelleet osastoja, mutta erikielisyyden tähden eivät ne näihin asti ole onnistuneet.

Vaasan maalarien ammattiosasto

perustettiin vasta 1904. Sen ensimmäisinä hommaajina olivat E. Terho, J. Kari, S. Harmaala ja V. Lehtinen. Nämä saivat kokoon 13 miestä, joille seppä Hautaja, monen vaasalaisen ammattiosaston perustamisessa osallisena ollut innokas ammatillisen liikkeen ajaja piti esitelmän. Läsnäolijat olivatkin yksimielisiä osaston tarpeellisuudesta ja jo samassa tilaisuudessa hyväksyttiin ennen laaditut säännöt, joiden mukaan osasto tuli Vaasan työväenyhdistyksen ammattiosastoksi.

Ensiaikoina kuului osastoon sekä työnantajia että -tekijöitä, valittiinpa aina johtokuntaankin muutama työnantaja. Vanhaan hyvään tapaan

koetettiin myös ensialuksi asioita sovittelalla työnantajain kanssa pyynnöllä, mutta siitä ei tullut mitään. Työnantajat myöntivät hyväntahtoisesti vain niissä asioissa, mitkä eivät koskeneet heidän etujaan. Suurlakko muutti työntekijäin ja työnantajain suhteen. Sen jälkeen ei enää pidetty sopivana valita työnantajia johtokuntaan ja turhien hyväntahtoisuuteen vetoavien pyyntöjen sijasta tehtiin nyt vaatimuksia. Ensimmäinen niistä hyväksyttiin v. 1905 ilman suurempia kinasteluja. Saatiin käytäntöön tuntipalkka 45 pennin peruspalkalla, 50 % korotus ylityöstä, 15 % korotus ulkopuolella kaupunkia tehdystä työstä; jokaisen maalarin piti kuulua järjestöön. Tämä oli jo kokolailla parempi kuin 11-tuntinen työpäivä 3,50—4 mk:n palkalla. Sen jälkeen 1907 saatiin uusi sopimus, minkä mukaan alin tuntipalkka on 55 p. vuoden 1909 huhtikuuhun ja siitä lähtien 60 p. Saman sopimuksen mukaan on työnantajan vakuutettava työntekijät tapaturman varalta. 1907 liittyi ammattiosasto äsken perustettuun Suomen maalarintyöntekijäin liittoon 12:ta osastona. Senkin jälkeen pysyvät osaston jäsenet eri sopimuksella työväenyhdistyksen jäseninä.

V. 1907 erosivat osastosta sen ruotsinkieliset jäsenet ja muodostivat oman osastonsa.

Jäsentensä ammattitaidon kohottamiseksi on osasto perustanut erityisen rahaston. Tarkoituksena on panna toimeen erityisiä kursseja tärkeim-

missä ammattialaan kuuluvissa asioissa. Rahasto on vielä pieni, ei täyttä tuhatta markkaa. Pie-
noisen rahaston, vähän yli 300 mk., on osasto
myös kerännyt auttaakseen jäseniään satunnai-
sessa rahapulassa. Jäseniä oli osastossa ensi
vuotena 51. Ruotsalaisten erottua on jäsenluku
vaihdellut 38—40 välillä.

Palvelijain osasto

perustettiin maaliskuulla 1904 ja on se koko
olemassaolo-aikansa toiminut ripeästi. Säännöl-
lisesti on pidetty yksi kokous kuukautta kohden,
joskus useampiakin. Pöytäkirjoihin on kertynyt
muutamina vuosina toistakinsataa pykälää. Kes-
kusteltu on siis ahkerasti. Jäsenluku on vaih-
dellut 100—30 välillä. Se on Vaasan palvelijain
lukuun nähden kovin vähäinen, ja jos se ei kohoa
useammankertaiseksi, ei osaston mahti ole suuri.
Mutta maaperää valmistavana on sillä merkityk-
sensä.

Vaasan sosialidemokratinen nuorisoliitto

perustettiin 1905 marraskuussa ja on se koko olemassaolonsa ajan toiminut hyvin ripeästi. Jäsenluku on ollut tavallisesti yhtä monissa sadoissa, kuin ammattiosastoilla kymmenissä. Tämä on johtunut siitä, että monet ammattiosastolaisetkin ovat liittyneet liittoon nuorison asioita ajamaan. Liiton kokouksissa on tavallisesti hyvin paljon väkeä, eikä keskusteluaineista ole puutetta. Kokouksiin on ilmestynyt käsinkirjoitettu sanomalehti.

Vuotena 1906 syntyi useampia ammattiosastoja. Sen vuoden lapsia ovat *Lautatarha ja satamatyöläisten a. o.*, *Metallivalajain a. o.*, *Ajurien a. o.*, *Sokeritehtaalais- a. o.* ja *Ulkotyöläis- a. o.* Mikään näistä ei ole jaksanut vielä voittaa ensimmäisiä vaikeuksia, ovatpa muutamat jo kokonaan lakanneet toiminnasta.

Kokousten lukumäärä eri vuosina.

V:na. *Kuukausikokoukset.* *Johtokunnankokoukset.*

1883:	2 kok.	8 § pöytäk.	—	—	—
1884:	18 »	49 § »	3 kok.	11 § pöytäk.	
1885:	26 »	72 § »	— »	—	—
1886:	23 »	70 § »	3 »	12 § »	
1887:	13 »	66 § »	14 »	60 § »	
1888:	11 »	62 § »	38 »	202 § »	
1889:	10 »	54 § »	22 »	105 § »	
1890:	10 »	56 § »	18 »	124 § »	
1891:	12 »	58 § »	19 »	124 § »	
1892:	11 »	51 § »	14 »	72 § »	
1893:	9 »	56 § »	18 »	134 § »	
1894:	12 »	79 § »	27 »	194 § »	
1895:	10 »	64 § »	19 »	172 § »	
1896:	9 »	49 § »	11 »	102 § »	
1897:	11 »	72 § »	30 »	153 § »	
1898:	11 »	75 § »	18 »	99 § »	
1899:	15 »	124 § »	19 »	124 § »	
1900:	11 »	45 § »	18 »	103 § »	
1901:	13 »	86 § »	22 »	157 § »	
1902:	16 »	91 § »	23 »	158 § »	
1903:	18 »	105 § »	29 »	205 § »	
1904:	23 »	175 § »	32 »	276 § »	
1905:	24 »	168 § »	29 »	232 § »	
1906:	21 »	182 § »	41 »	400 § »	

V. t. y. varat vv. 1883—1907.

1884:	varoja	Smk.	1,042: 23
1885:	»	»	333: 21
1886:	»	»	655: 42
1887:	»	»	176: 52
1888:	»	»	171: 04
1889:	velkaa	»	162: 53
1890:	varoja	»	1,075: 81
1891:	»	»	18: 24
1892:	»	»	139: 18
1893:	velkaa	»	2,210: 20
1894:	»	»	2,961: —
1895:	»	»	2,255: 80
1896:	»	»	2,794: 79
1897:	varoja	»	42: 64
1898:	»	»	875: 65
1899:	»	»	1,614: ?9
1900:	»	»	2,847: 54
1901:	»	»	3,049: 27
1902:	»	»	6,016: 21
1903:	»	»	8,960: 17
1904:	»	»	12,637: 59
1905:	»	»	17,913: 58
1906:	»	»	42,347: 87
1907:	»	»	47,466: 08

Vaasan työväenyhdistyksen jäsenluku vv. 1884—1907.

1884:	74
1885:	149 (maksaneita 133)
1886:	106
1887:	211
1888:	214
1889:	177
1890:	lähteet puuttuvat
1891:	464
1892:	464
1893:	läht. puuttuvat
1894:	» »
1895:	» »
1896:	594 (maks. 84)
1897:	153
1898:	209
1899:	»lähes neljäsataa»
1900:	200
1901:	270
1902:	507
1903:	511
1904:	läht. puuttuu
1905:	1049
1906:	»1000:n vaiheilla»
1907:	750
1908:	700

Nimi	Sääty	Edustama yhdistys
Ahlroth, Hanna .	neiti	Suom. t. y. nais-os.
Andersson, A. . .	koneenk.	ruots. t. y. sihteeri
Ansas, O.	toimittaja	valtuusmies
Andström, V. . .	insinööri	Vaasan perust. ed.
Björklund, M. . .	puuseppä	ruots.puusepp.a.-o.
Bremer, H.	insinööri	rautat. lakkokomit.
Boucht, H.	varatuom.	Vaasan perust. ed.
Boucht, K.	lääkäri	» » »
Dahlstedt, H. V.	palomest.	» » »
Ehrström, A. Th.	lääkäri	valtuusmies
Hautala, J.	rak. mest.	muurari a.-o.
Hedberg, H. . . .	pastori	Vaasan perustusl.
Heinonen, J. G.	räätäli	räätälien a.-o.
Helander, Th. . .	kauppak.j.	Vaasan perustusl.
Hemmer, B. . . .	pankin j.	valtuusmies
Ignatius, G. . . .	varatuom.	Vaasan perustusl.
Kivimäki, Hilma .	neiti	T. y. nuoriso-os.
Klippi, M.	puuseppä	puuseppäin a.-o.
Kosunen, Lydia .	rouva	ompeliatar a.-o.
Kurtén, K.	kauppias	Kauppaseura
Lagerström, E. .	konttoristi	Arbetets Vänner
Lillnix, J. E. . . .	räätäli	Työväenyhdistys

Liite A.

Nimi	Sääty	Edustama yhdistys
Malmberg, J. . .	varatuom.	Vaasan perustusl.
Malm, E.	kellosepp.	Raittiusyhdist. II
Mäenpää, M. . .	puuseppä	Puuseppäin a.-o.
Nordman, M. . .	maalari	maalarien a.-o.
Pehkonen, F. A.	varatuom.	Vaasan perustusl.
Pohjonen, H. . .	räätälim.	» »
Roden, V.	renki	Palvelijain a.-o.
Sarin, A.	työnjoht.	valtuusmies
Silander, H. . . .	fil. kand.	Kauppaseura
Sjöholm, F. S. . .	kauppias	Mercurius
Sjöström, J. . . .	kuparis.	Suom. työv. yhd.
Stoor, A.	vahtimest.	Ruots. työv. yhd.
Sölfverarm, H. . .	johtaja	Vaasan kaupp. yhd.
Taberman, K. A.	leipuri	leipurien a.-o.
Tillikainen, S. . .	kivityöm.	kivityömiesten a.-o.
Tingvald, J. . . .	kauppias	Vaasan perustusl.
Veijola, J. H. . .	valaja	
Vesterlund, E. . .		Ruots. t. y. nais-o.
Viinamäki, Hilda	neiti	villatehtaalais a.-o.
Virtanen, R. . . .	suutari	suutarien a.-o.
Vuorinen, O. . . .	tehtaant.	tehtaalaisosasto
Åkesson, K. . . .	hovioik. n.	valtuusmies

Vaasan työväenyhdistyksen vuosina 1883—1907 tilaamat sanomalehdet.

	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907
Aamulehti		1					1		1	1	1	1	1	1										
Aamunairut				1	1	1	1	1	1	1	1	1	1											
Aika (Amerikasta)																			1	1	1			
Allers Mönstertidning																		1						
Allehanda för folket				1	1	1	1																	
Arbetaren																				1	1	1	1	1
Arbetarens vän				1	1	1	1	1	1											1	1			
Aura		1		1	1			1	1	1	1	1	1											
Dagbladet				$\frac{1}{4}$																				
Der Ceobachter, med sv. text															1								1	1
Eteenpäin							1																	
Familie Journale									1	1	1	1	1	1						1	1	1		
Finland							1	1	1															
Finskt Tidskrift				1	1	1	1	1	1															
Flygende blad											1	1												
Folkbladet						1																		
Helsingfors Dagblad				1	$\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$																		
Helsingin Sanomat																						1	1	
Helsingin Kaiku									1														1	
Helsovänne								1		1	1		1		1	1	1	1						
Hemmet och samhället								1	1															
Hemvännen				1	1	1																		
Hufvudstadsbladet						$\frac{3}{4}$	1	$\frac{1}{4}$			1	1	1	1	1	1	1	1						

[illegible]

[illegible]

[illegible]

HINTA 75 PENNIÄ